

BETÆNKNING

OM

10. SKOLEÅR

*Afgivet af det den 18. december 1965
nedsatte udvalg
vedrørende undervisningspligtens udvidelse*

BETÆNKNING 599
KØBENHAVN 1971

Statens trykningskontor
Un 00-545-bet.
ISBN 87 503 1091 7

Indhold

	Side
Indstilling om koordinering af skoleuddannelserne i 10.undervisningsår . .	5
Sammendrag af arbejdsgruppens redegørelse	9
Arbejdsgruppens forord	15
Arbejdsgruppens redegørelse	17
Indledning	17
1. Alment og specielt	20
2. Erhvervsrettet undervisning	22
3. Koordinering og kontinuitet	28
4. Undervisningens indhold	31
5. Forberedelse af uddannelses- og erhvervsvalg, elevrådgivning ..	33
6. "Kvindelige fag".	36

BILAG

1. De kendte skolefags betydning for en kursuspræget indføring i brede erhvervsområder i et 10. skoleår v/undervisningsinspektør A. Søgård Jørgensen	37
2. Undervisning i 10. skoleår i relation til socialpædagogiske uddannelser v/undervisningsinspektør Agnete Helmstedt	41
3. Undervisning i 10. skoleår i relation til håndværksfagene v/undervisningschef Bjørn Westh.	45
4. Undervisning i 10. skoleår i relation til handels- og kontorfagene v/undervisningsinspektør E. Dam-Jensen	49
5. Undervisning i 10. skoleår i relation til de husligt betonede fag v/husholdningsinspektør Else Elbæk	53
6. To forslag til plan for 10. skoleår v/rektorerne Ejvind Jensen og J. Egedal Poulsen	57
7. Skitse til fag- og timestfordeling for heltidsundervisning på 10. årgangstrin v/fuldmægtig Henrik Helsted	63
8. Forslag til fagplan for 10. klasse i folkeskolen v/undervisningsinspektør Jens Bach	65
9. Forslag til niveaubeskrivelse i faget engelsk, udarbejdet af arbejdsgruppen for faget engelsk	67

BILAG

10. Uddannelsesforsøg i jern- og metalindustrien v/rektor Ejvind Jensen og sekretær U. Spanger-Andersen	73
11. Udviklingen af 10. klasse i folkeskolen v/undervisningsinspektør Jens Bach	79
12. Engelske skoleforhold v/rektor Ejvind Jensen og undervisning s - chef Bjørn Westh	83

Indstilling om koordinering af skoleuddannelserne i 10. undervisningsår

I den af udvalget i januar 1968 afgivne betænkning nr.473 om undervisningspligtens udvidelse blev det foreslået, at 8. undervisningsår blev gjort obligatorisk fra og med skoleåret 1972/73 og 9. skoleår fra 1973/74. Dette forslag er siden tiltrådt af regeringen og vedtaget af folketinget, jfr. folketingsbeslutning af 30. maj 1969 om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, punkt 8.

I betænkningens forord anførtes det, at udvalget ikke havde afsluttet sine overvejelser angående undervisningspligtens eventuelle udstrækning til det 10. skoleår. Dette spørgsmål måtte efter udvalgets opfattelse ses i nøje sammenhæng med, om der inden for folkeskolen og de øvrige skoleformer ville kunne tilrettelægges en heltidsundervisning på 10. årgangstrin, i hvilken almene emner kunne suppleres med teori og praktik, der sigtede ud mod brede erhvervsområder. Udvalget havde i oktober 1967 som et særligt underudvalg nedsat en arbejdsgruppe med den opgave at opstille planer for en sådan undervisning og overveje, hvorledes den ville kunne indpasses i uddannelsessystemet og tilrettelægges i de forskellige skoleformer.

Arbejdsgruppen har i maj 1970 afgivet en redegørelse om sine overvejelser til nærværende udvalg. Redegørelsen er gengivet i sin helhed på siderne 17-36 og i et af udvalget foretaget sammendrag på siderne 9-13.

I redegørelsen foreslås det bl. a. , at der for de elever, der efter det 9. skoleår hverken overgår direkte til en faglig grunduddannelse eller til en studierettet gymnasial uddannelse, tilrettelægges et supplerende 10. skoleår i folkeskolen (og hertil svarende skoleformer), i hvilket der - såvel med hensyn til undervisningens opbygning som dens gennemførelse - i meget vid udstrækning tages hensyn til elevernes individuelle behov. Fagrækken tænkes opbygget således, at kun dansk og samfunds- og nutidsorientering bliver obligatoriske fællesfag, mens de øvrige traditionelle skolefag bliver valgfri støttefag. Herudover indføres nye "almene" fag samt en mere erhvervsrettet undervisning, dels i form af "brede særfag" med sigte mod hele erhvervsområder, dels i form af "smalle særfag", som illustrerer enkelterhverv eller dele af disse. Der er ikke angivet nogen time- og fagfordeling, men det fremgår af de som bilag 6-8 til redegørelsen gengivne skitser til lektionsplaner, at man forestiller sig den erhvervsrettede undervisning lægge beslag på mellem 1/6 og 1/4 af den samlede undervisningstid.

Idet udvalget for sit vedkommende i princippet kan tilslutte sig de i redegørelsen nedfældede synspunkter og forslag, skal man udtale følgende:

Da arbejdsgruppen blev nedsat i 1967, var det primært med det formål at søge spørgsmålet om undervisningspligtens eventuelle udvidelse til det 10. skoleår nærmere belyst, idet udvalget gik ud fra, at det måtte være en forudsætning for en sådan yderligere udvidelse, at undervisningspligten i det 10. skoleår lod sig opfylde gennem påbegyndelsen af en egentlig erhvervsmæssig uddannelse. Der var imidlertid ikke herved taget stilling til, om de "planer for undervisningsindholdet i et 10. skoleår", som arbejdsgruppen blev bedt om at skitsere, skulle kunne realiseres inden for såvel de faglige grunduddannelser som de såkaldt almene skoleformer eller alene inden for disse sidste. Det var således også et åbent spørgsmål, om overgangen til de faglige grunduddannelser fremtidig skulle kunne finde sted allerede efter det 9. eller først efter det 10. undervisningsår.

Med vedtagelsen af folketingsbeslutningen af 30. maj 1969 er der ikke taget definitiv afstand fra en eventuel yderligere udvidelse af undervisningspligten (jfr. bemærkningerne til beslutningsforslaget). Men det må dog være en følge af folketingsbeslutningens punkt 3, at der - hvadenten det 10. undervisningsår senere gøres obligatorisk eller ej - vedblivende skal være mulighed for at påbegynde en faglig grunduddannelse såvel som en gymnasieuddannelse efter det 9. skoleår i folkeskolen. Ligeledes følger det af folketingsbeslutningens punkt 3, jfr. punkt 1, at folkeskolen opretholdes som en 10-årig almen skole uden konkret erhvervsfagligt sigte.

Spørgsmålet om en mere vidtgående omlægning af uddannelserne på 10. årgangstrin - enten således at undervisningen inden for alle bestående skoleformer tilrettelægges efter et ensartet mønster, eller således at i princippet alle elever forblev i folkeskolen i 10. skoleår, eller således at de faglige/gymnasiale uddannelser overtog alle elever efter det 9. skoleår - findes derfor ikke at være aktuelt. Efter udvalgets opfattelse er det også vel stemmende med den store variation i de 16-17 åriges forudsætninger og uddannelsesbehov, at der efter det 9. skoleår bliver adgang til såvel en mere målrettet, henholdsvis studieindrettet, uddannelse som til en undervisning, der lader alle muligheder stå åbne endnu en tid. Det er dog ikke sikkert, at elevernes behov i så henseende er sammenfaldende med deres behov med hensyn til at skifte skoleform og dermed skolemiljø. Her vil imidlertid efterskolerne og ungdomshøjskolerne have deres særlige betydning.

Den i princippet tredelte ordning udelukker imidlertid ikke, at man gennem en yderligere variation af undervisningstilbuddene inden for hver af skoleformerne og gennem en indbyrdes harmonisering af kursusindholdet på beslægtede fagområder søger de tre hoveduddannelsesformer tilnærmeth så vidt, at eleverne lettere kan overgå fra den ene uddannelse til den anden og uden gentagelse af allerede indarbejdet stof.

En gennemførelse af en ny faglig uddannelse efter de retningslinier, som udvalget vedrørende de faglige grunduddannelser arbejder efter, vil gøre en sådan tilnærmelse lettere end efter det nuværende faglige uddannelsessystem. Den nye faglige uddannelse vil begynde med en bred basisuddannelse, og der indgår almene fag i større omfang end i den nuværende lærlingeuddannelse.

Elever, der har gennemgået 10. skoleår i folkeskolen, bør således have kompensation for det, som de har lært, ved overgang til gymnasiet eller til en

faglig uddannelse, enten ved, at den samlede fortsatte uddannelsestid afkortes, eller ved, at eleverne får mulighed for at gennemgå et større eller et andet pensum.

Til arbejdsgruppens redegørelse skal udvalget i øvrigt knytte følgende bemærkninger:

Ad indledningen, side 19:

Udvalget finder, at den obligatoriske fagrække i 10. skoleår bør omfatte i hvert fald ét fremmedsprog, dog således at der kan dispenseres herfra i særlige tilfælde.

Ad 1. Alment og specielt, side 22:

Udvalget er enig i forslaget om koncentrerede "ophjælpningskurser" i fag, som tidligere er fravalgt af de pågældende elever, men gør opmærksom på, at en sådan ordning i sig selv er relativt bekostelig.

Ad 5. Forberedelse af uddannelses- og erhvervsvalg, elevrådgivning side 35:

Udvalget er enig i, at der fra skolens side bør kunne tilbydes eleverne i 10. skoleår en individuel vejledning, som kan angå andre spørgsmål end deres uddannelses- og erhvervsvalg. Man finder imidlertid, at elevkonsultationer med et sådant bredere sigte bør indgå i en almindelig rådgivningsordning, som også omfatter tidligere skoleår.

København , den 22. februar 1971.

A. Baunsbak-Jensen

V.Hammer

Sig. Højby

Hans Jensen
(formand)

O. I. Mikkelsen

/Henrik Helsted

Sammendrag af arbejdsgruppens redegørelse

Arbejdsgruppen har set det som sin opgave at belyse behovet for et undervisningsår efter det 9. obligatoriske folkeskoleår, at skitsere de former, hvorunder dette behov mest hensigtsmæssigt kan opfyldes, og at påpege de praktiske problemer, der må løses i denne sammenhæng.

Set i forhold til de eksisterende undervisnings- og uddannelsestilbud på 10. årgangstrin har man ment fortrinsvis at burde pege på visse muligheder for en organisatorisk og pædagogisk fornyelse, som - anvendt i forskellige skoleformer - kunne tjene til at fremme harmoniseringen mellem uddannelser, der omfatter det 10. undervisningsår.

Selv om man med denne fornyelse ikke har haft de egentlige erhvervsmæssige eller studieforberedende uddannelser i tankerne, finder man dog, at der under hensyn til det øvrige elevklientels bredde vil være behov for at gøre det kommende 10. skoleår overordentlig fleksibelt og rummeligt. Det bør hverken med hensyn til fagvalg, timetal, pensum eller prøver være præget af samme fasthed som de traditionelle eksamensklasser. Derimod må der tilstræbes en vidtgående differentiering og individualisering, byggende på elevernes eget valg mellem en række tilbud, som indbefatter kompetencegivende fag i flere niveauer.

De obligatoriske fag bør eventuelt kun omfatte dansk og samfunds- og nutidsorientering.

De valgfri fag må omfatte introduktionskurser til forskellige erhvervsområder, såvel af bredere som af mere konkret og færdighedsbetonet karakter.

Arbejdsgruppen erkender, at en sådan udformning af et 10. skoleår vanskeligt kan accepteres af dem, der lægger vægt på en standardiseret dokumentation for et ensartet, veldefineret lærestof. Man finder imidlertid, at elevernes reelle beredskab til at klare overgangen til videre uddannelse og erhvervsarbejde fremmes bedst gennem en individualiseret undervisning, når det i øvrigt sikres, at eleverne får lejlighed til at indøve problembehandling og selvstændig kundskabstilegnelse.

Elevtilslutningen til et sådant frivilligt 10. skoleår i folkeskolen eller tilsvarende skoleformer vil bl. a. afhænge af, om det 9. skoleår afsluttes med en rettighedsgivende prøve, og om de erhvervsmæssige grunduddannelser og gymnasieuddannelsen vil komme til at fremtræde i tættere sammenhæng med 9. skoleår end i øjeblikket.

De følgende afsnit 1-6 tjener til en nærmere belysning af foranstående.

1. ALMENT OG SPECIELT

Arbejdsgruppen gør op med de hidtidige almenuddannelsesbegreber og vælger i stedet at lægge vægt på, om de enkelte undervisningsområder (fag) har en bredere eller en mere begrænset anvendelighed for eleverne.

Denne anvendelighed beror i højere grad på, om faget er egnet til at fremme hensigtsmæssige arbejdsmetoder og en i øvrigt ønskelig personlighedsudvikling, end på om fagets arbejdsstof i sig selv er af mere eller mindre generel karakter.

Således vil emner, der umiddelbart fremtræder som meget specielle (erhvervsrettede), dog i kraft af deres pædagogiske muligheder kunne rumme stor anvendelighed for eleverne. Selv om dette ikke er tilfældet, bør det mere specielle undervisningsstof dog accepteres i begrænset omfang, bl. a. fordi det kan motivere eleverne for undervisningen og bidrage til deres almindelige orientering om uddannelses- og erhvervsmuligheder.

Risikoen ved at give eleverne adgang til "fravælge" væsentlige områder eller fag bør imødegås ved tilbud om koncentrerede ophjælpningskurser.

Endvidere understreges betydningen af, at de efterfølgende uddannelser indstiller sig på en mere individuel bedømmelse af de adgangssøgendes kvalifikationer.

2. ERHVERVSRETTET UNDERVISNING

Den hidtidige erhvervsbetonede undervisning i folkeskolens 8. -10. klasser har alene haft til formål at virke karakterudviklende, uddannelsesmotiverende og orienterende ("valgforberedende"). Den har derimod ikke tilsigtet at give eleverne færdigheder og viden, der indgår som grundelementer i eksisterende erhvervsuddannelser, således at disse uddannelser eventuelt kunne afkortes for de pågældende elever. Man har hidtil ment, at en sådan overlapning eller "rabatordning" på uheldig måde påvirke elevernes erhvervsvalg (og desuden være uforenelig med folkeskolelovens nuværende bestemmelser). Den ville endvidere forudsætte tilknytning af lærerkræfter med erhvervsfaglig uddannelse.

Arbejdsgruppen har i overensstemmelse med sit kommissorium nøje overvejet spørgsmålet, om denne linie fremtidig bør fastholdes også for 10. skoleårs vedkommende. Man finder, at hensynet til elevernes store uensartethed taler for et system, som rummer tilbud af forskellig karakter, herunder også sådanne, som forudsætter et nærmere samarbejde mellem folkeskoler og fagskoler om decideret erhvervsmæssige undervisningsindsatser.

Hvad angår den i denne sammenhæng nødvendige gruppering af erhvervene tager man afstand dels fra de inddelingsprincipper, der anvendes til alment statistiske formål, dels fra den organisationsmæssige opdeling af arbejdsmarkedet, og foreslår i stedet sammenføjede sådanne erhverv og uddannelser, der har væsentlige lighedspunkter med hensyn til krav, miljø og vilkår. De på dette grundlag opstillede 12 "erhvervsfamilier", der i forvejen kendes i den erhvervsorienterede undervisning, er følgende:

1. Arbejde med dyr og planter
2. Søfart, fiskeri
3. Metal og mekanik
4. Betjening af maskiner

5. Redskabserhverv
6. Byggeri- og anlægsvirksomhed
7. Vagt og transport
8. Handel og kontor
9. Hotel og restauration, vask og rengøring
10. Pleje, omsorg og vejledning
11. Undervisning og oplysning
12. Kunstneriske erhverv.

Ved opbygningen af undervisningshelheder, der tager sigte mod sådanne brede erhvervsområder, må man imidlertid være opmærksom på, at det er uhyre vanskeligt at definere et undervisningsstof, der virkelig har fælles betydning for hele området, uden at det samtidig får en uhåndgribelig og teoretiserende karakter. Det er lettere at udforme en motiverende og aktiviserende undervisning inden for et snævrere erhvervsmæssigt felt. Til gengæld vil de bredere områder lettere kunne introduceres af pædagoger uden specielle faglige forudsætninger.

Arbejdsgruppen advarer imod en for stærk liniedeling af eleverne, dels fordi man da ved skemalægningen let vil overse, at de enkelte emner og discipliner kan være fælles for flere beslægtede områder, dels fordi man vil afskære eleverne fra selv at sammensætte sit skema ud fra sine individuelle forudsætninger og interesser. En udpræget liniedeling er kun nødvendig, såfremt undervisningen skal give "rabat" eller være adgangsbetingelse ved efterfølgende uddannelser.

Det erhvervsrettede sigte må i øvrigt tilstræbes gennem en indsats på flere punkter:

1. Forberedelsen af elevernes uddannelses- og erhvervsvalg må bringes til omfatte:
 - a. generel orientering, fælles for alle elever (som hidtil)
 - b. erhvervspraktik og studiebesøg
 - c. udvidet orientering om enkelte erhvervsområder efter elevens valg.
 - d. individuel elevvejledning, bl. a. med hensyn til pkt. 3-5.
(disse forhold omtales nærmere i afsnit 5).
2. Revisionen af den almene fagkreds (jfr. punkt 1 i folketingsbeslutningen af 30. maj 1969) må omfatte:
 - a. ajourføring af indholdet af de gængse skolefag
 - b. indførelse af nye fag med bred anvendelighed (f. eks. kommunikation, psykologi).
3. Visse almene fag gøres til valgfri "støttefag" over for den eller de erhvervsfamilier, de har særlig betydning for (jfr. bilag 1).
4. Der opstilles en række "brede særfag" med sigte på det fælles faglige indhold i den pågældende erhvervsfamilie (eks: "erhvervsbiologi"). Dette arbejde foreslås udført af en række arbejdsgrupper med pædagoger fra de berørte skoleformer, bl. a. på grundlag af undervisningsvejledningen for ungdomsskolen (1966) og arbejdsgruppens egne forslag (bilag 2-5).

5. Der opstilles en række "smalle særfag", som illustrerer enkelterhverv eller dele af disse. Også dette arbejde foreslås udført af fælles arbejdsgrupper.

Arbejdsgruppen henviser til de igangværende uddannelsesforsøg inden for jern- og metalindustrien (jfr. bilag 10), der er baseret på en trinvis forløbende specialisering og en vidtgående hensyntagen til elevernes ønsker. Udformes de erhvervsrettede elementer i et 10. skoleår som naturlige forløbere for den efterfølgende - først brede, siden specielle undervisning i de faglige grunduddannelser, vil der for den enkelte elev være tilvejebragt større kontinuitet og harmoni i overgangen fra skole til erhverv end hidtil.

3. KOORDINERING OG KONTINUITET

Arbejdsgruppen redegør her nærmere for sine overvejelser om en koordination mellem folkeskolens 10. skoleår og det første år i de faglige grunduddannelser:

Ligesom de erhvervsrettede fag vil kunne indbygges i folkeskolen, vil de alment prægede fag kunne indbygges i de faglige grunduddannelser. Der peges specielt på dansk og samfunds- og nutidsorientering og på det ønskelige i, at eleverne i de forskellige uddannelsesformer ikke bør adskilles i grupper med hver sin begrebs- og referenceramme. De øvrige alment teoretiske fag (f. eks. fremmedsprog og matematik) bør tilbydes som valgfag i fagskolerne, ikke mindst af hensyn til muligheden for senere videreuddannelse eller uddannelseskift, f. eks. til HF.

Det mere langsigtede mål i de 16-19 åriges uddannelse må være en sådan grad af tilnærmelse, at der er rimelige overgangsmuligheder fra en uddannelsesform til en anden.

Endvidere understreges betydningen af en organisk sammenhæng med de forudgående 9 års undervisning. Man forudsætter, at der på 8. og 9. trin bliver plads til selvvalgte fag (jfr. punkt 2 i folketingsbeslutningen af 30. maj 1969).

4. UNDERVISNINGENS INDHOLD

Arbejdsgruppen kommer her nærmere ind på undervisningen for de elever, der sigter mod egentlig studieforberedende gymnasiale uddannelser, herunder forholdet mellem folkeskolens 10. klasse og 3. realklasse.

Man peger på fordele ved en højere grad af samlæsning mellem de 2 afdelinger og ved en friere sammenstyknings af de afsluttende prøver. Dette vil bl. a. være en forudsætning for, at den elevgruppe, som svarer til den nuværende 3. realklasse, kan deltage i den valgfri erhvervsrettede undervisning. Endvidere bør det overvejes at opdele skoleåret i to semestre.

Det foreslås, at undervisning i fremmedsprog bliver valgfri for alle elever på 10. årgangstrin, men således at der bliver mulighed for undervisning på flere niveauer. Med henblik på en standardiseret opbygning af disse niveauer har et fagudvalg udarbejdet en beskrivelse af de enkelte trin for faget engelsk (bilag 9).

Et tilsvarende system vil kunne opbygges for matematik, der ligeledes foreslås placeret som valgfrit fag.

Endelig omtales fordelene ved at inddrage eleverne i planlægningen af undervisningen, ved at lade to eller flere lærere samarbejde om en undervisningsopgave (team-teaching), ved at arbejde med varierede lektionslængder og ved, at navnlig små skoler knytter kontakt med andre skoler og skoleformer.

5. FORBEREDELSE AF UDDANNELSES- OG ERHVERVSVALG, ELEVRÅDGIVNING

Der anføres en række synspunkter vedrørende den nærmere udformning af det "valgforberedende program", herunder navnlig vedrørende den individuelle elevvejledning, der foreslås henlagt til en særlig "skolevejleder".

6. "KVINDELIGE FAG"

Under henvisning til Kvindekommissionens betænkning om kvinders uddannelsesproblemer foreslår arbejdsgruppen bl. a., at der på de ældste klassetrin tilbydes såvel drenge som piger undervisning i emner, som dels kan have karakter af "hjemmefag", dels kan pege mod senere beskæftigelse inden for husligt betonedede servicefag eller mod støttefunktioner inden for den socialpædagogiske eller medicinske sektor.

Arbejdsgruppens forord

Arbejdsgruppen blev nedsat af Udvalget vedrørende undervisningspligtens udvidelse den 25. oktober 1967. I udvalgets skrivelse til arbejdsgruppens medlemmer er kommissoriet angivet således:

"Arbejdsgruppen må opstille planer for undervisningsindholdet i et 10. skoleår, som skal omfatte undervisning, der dels bygger videre på de forudgående skoleår, dels sigter ud mod brede erhvervsområder. Der må herunder også tages stilling til, hvorledes erhvervspraktik vil kunne indgå i skoleåret. Arbejdsgruppen må overveje, hvorledes sådanne uddannelser vil kunne indpasses som begyndelsestrin i allerede eksisterende eller planlagte erhvervsuddannelser, og påpege områder, især inden for kvindelige fag, hvor der måtte skønnes at mangle efterfølgende erhvervsuddannelser.

Arbejdsgruppen må undersøge, hvorledes de omtalte 10. klasser vil kunne indpasses i uddannelsessystemet og tilrettelægges i forskellige skoleformer"

Arbejdsgruppen fik følgende; sammensætning:

undervisningsinspektør Jens Bach (formand),
undervisningsinspektør E. Dam-Jensen,
konsulent, rektor Ejvind Jensen,
undervisningsinspektør Ib Juul,
undervisningsinspektør A. Søgård Jørgensen,
undervisningsinspektør Sven Koch,
husholdningsinspektør Hanne Søndergaard Madsen og
undervisningschef Bjørn Westh,
alle undervisningsministeriet.

Husholdningsinspektør Hanne Søndergård Madsen blev den 1. november 1968 - i forbindelse med sin tiltræden af stillingen som rektor for Den Suhrske Husmoderskoles seminarium - afløst af kst. husholdningsinspektør Else Elbæk.

Foruden disse medlemmer har rektor Jørgen Egedal Poulsen, Statens pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre, undervisningsinspektør Agnete Helmstedt samt hovedudvalgets sekretær, fuldmægtig Henrik Helsted deltaget i arbejdsgruppens møder.

Viceinspektør Poul Erik Christensen, undervisningsministeriet, har virket som sekretær for arbejdsgruppen.

Resultatet af arbejdsgruppens drøftelser fremgår af den efterfølgende redegørelse, der hermed afgives til hovedudvalget.

København, i maj 1970

Jens Bach
(formand)

E.Dam-Jensen

Else Elbæk

Ejvind Jensen

Ib Juul

A., Søgård Jørgensen

Sven Koch

Bjørn Westh

/Poul Erik Christensen

Arbejdsgruppens redegørelse

Behov for undervisning på 10. klassetrin

Ud fra sit kommissorium ser underudvalget det som sin hovedopgave at belyse behovet for et undervisningsår efter det 9. obligatoriske folkeskoleår.

Det har herunder været magtpåliggende at anskue spørgsmålet såvel fra de unges og forældrenes som fra samfundets og erhvervenes side. Foruden at belyse behovets omfang er det opgaven at skitsere de former, hvorunder behovet mest hensigtsmæssigt kan opfyldes, og de problemer af praktisk art, der i denne sammenhæng må tages op til løsning.

Nuværende undervisning

Det eksisterende grundlag for underudvalgets arbejde er først og fremmest karakteriseret af, at der allerede findes en omfattende række af undervisnings- og uddannelses-tilbud på 10. årgangstrin:

Folkeskolens 10. klasse
og 3. realklasse,
1. gymnasieklasse,
frivillig ungdomsundervisning
samt et stort antal erhvervsuddannelser.

Den største part af de 16-17 årige benytter sig af et af disse tilbud, jfr. bilag 11, side 81.

Forskellige muligheder

Underudvalget her derfor indledningsvis måttet drøfte, om det var opgaven at udforme

- a) et helt nyt uddannelses-tilbud for 10. skoleår i "konkurrence" med de bestående eller - hvis undervisningspligten forlænges yderligere - i stedet for disse,
- b) en modernisering af folkeskolens 10. klasse, eventuelt tillige 3. real, navnlig med sigte på harmonisering over for erhvervsuddannelserne eller
- c) visse organisatoriske og pædagogiske fornyelsesmuligheder, som ved anvendelse i forskellige skoleformer kunne tjene til at fremme harmoniseringen i almindelighed mellem skoler og uddannelser, der underviser på 10. årgangstrin.

Underudvalget har imidlertid ikke gennem kommissoriet eller ved egne drøftelser kunnet nå frem til et klart valg mel-

lem disse 3 muligheder. Som det vil fremgå af redegørelsen, er det dog i de fleste henseender navnlig sidstnævnte mulighed (c) man har haft for øje.

Undervisningsart

Med 10. skoleår tænkes i denne sammenhæng på et undervisningsår, som hverken tilbringes med decideret erhvervs-mæssig uddannelse eller - i hvert fald indtil videre - med egentlig studieforberedende uddannelse. Derimod lader undervisningsvalget det stå åbent, om eller i hvilken grad der kan blive tale om udspil, der vil kunne have interesse i forbindelse med den stigende assimilering mellem realafdelingen og den hidtil kendte 10. klasse i folkeskolen.

Fleksibilitet og rummelighed

Selv med den i det foregående nævnte begrænsning vil der være behov for at gøre 10. skoleår overordentlig fleksibelt og rummeligt, hvis det skal kunne hævde sig som valgmulighed og fastholde en væsentlig del af de unge i konkurrence med andre måder - uddannelsesmæssige eller beskæftigelsesmæssige - at tilbringe et ungdomsår på. Man må derfor fra begyndelsen planlægge med henblik på at kunne modsvare den meget store variationsbredde, der findes i elevklientellet.

Eksempelvis:

1. Nogle elever vil være målrettede og "kontante" med et klart behov for kompetencegivende undervisning i visse fag - enten deres "styrkeområder" eller områder, hvor de behøver en forstærkning for at kunne komme videre mod deres mål. Hertil hører såvel elever med et klart sigte inden for de faglige grunduddannelser som elever, der via gymnasium eller HF styrer mod mere langvarige uddannelser.
2. Nogle elever er kun modstræbende gået med til at fortsætte skolen, idet de har oparbejdet træthed ved eller modvilje mod skoletilværelsen. De behøver en undervisning og samværsformer, som kan motivere og engagere dem, eventuelt i forbindelse med ophold i nye omgivelser, f. eks. på efterskole.
3. Nogle elever er på grund af sygdom, skoleskift eller lignende kommet bagud med skolearbejdet og behøver et regulært "opsamlingsår".
4. Nogle elever er i vildrede med hensyn til deres fremtidsplaner eller - måske pubertetsbetinget - med sig selv. De behøver tid til selvbesindelse, afklaring og modning. Desuden behøver de - såvel som de fleste af de øvrige - en grundig indføring i valgmulighederne efter 10. skoleår og lejlighed til at tage bestik af deres egne forudsætninger.

Rammerne om undervisningen	Den store bredde i elevklientellets forudsætninger, forventninger og hele situation gør det efter underudvalgets opfattelse ufrugtbart at forestille sig et skoleår med en fasthed i fagvalg, timetal, pensu og prøver, som på nogen måde ligner eksamensklasser i traditionel forstand. Dels må der påregnes betydelige lokale forskelle, ikke mindst med hensyn til de mere erhvervsrettede indslag i undervisningen, dels må der for den enkelte skole og det enkelte elevhold tilstræbes en vidtgående undervisningsdifferentiering og individualisering, byggende på elevernes valg mellem en række undervisningstilbud. Disse må indbefatte kompetencegivende fag i forskellige niveauer. Obligatoriske fag må begrænses til det mindst mulige og måske kun omfatte dansk og samfunds- og nutidsorientering.
Obligatoriske fag	
Valgfri fag	Blandt undervisningstilbuddene må findes introduktionskurser til forskellige erhvervsmæssige områder, dels af bredere karakter, d. v. s. af betydning for større grupper af erhverv og uddannelser dels mere konkrete og færdighedsbetonede, d. v. s. rettet mod mere begrænsede områder.

Ved den nærmere udformning af det 10. skoleår må der drages nytte af en række af de erfaringer, der i de senere år er indhøstet forskellige steder i landet med hensyn til organisatoriske løsninger, som fremmer muligheden for selvvalg og fleksibilitet. En vel udbygget elevvejledning (rådgivning) er en forudsætning.

Til gengæld for, at der med den betydelige spændvidde i udformningen af et 10. skoleår vindes mulighed for at tilgodese et bredt spektrum af forskellige behov hos eleverne, må det forventes, at en sådan løsning vil blive anset for mindre tilfredsstillende af kredse, som lægger vægt på en standardiseret dokumentation for et ensartet, veldefineret lærestof. Det er imidlertid underudvalgets opfattelse, at elevernes reelle beredskab i henseende til at kunne mestre overgangen til videre uddannelse og erhvervsarbejde fremmes bedst gennem en undervisning, der er tilrettelagt efter den enkelte elevs behov, og at det i øvrigt på alle områder frem for alt må tilstræbes, at eleven får lejlighed til at indøve problembehandling og selvstændig kundskabstilegnelse.

Man kan forvente, at et tilsvarende grundsyn vil blive anlagt ved kommende reformer inden for andre uddannelsesområder, og underudvalget nærer derfor ingen betænkelighed ved at stille forslag i overensstemmelse hermed vedrørende 10. skoleår. Men man er opmærksom på, at der vil blive behov for en betydelig indsats for at sikre forståelse og accept hos de parter i uddannelsesinstitutioner og erhvervsliv, som skal modtage og arbejde videre med de unge.

Tilslutningen til
et 10. skoleår

Underudvalget har under sine drøftelser lejlighedsvis været inde på muligheden af at skønne over, hvor stor en del af de unge der i de kommende år kan forventes at ville gennemføre et frivilligt 10. skoleår, inden de påbegynder egentlig faglig eller studierettet undervisning. Et sådant skøn er vanskeligt at anlægge, idet der indgår en række faktorer, som ikke lader sig forudberegne med en rimelig grad af sikkerhed. Den igangværende udvikling peger i retning af, at en stadig stigende del af ungdommen vil gå længere tid i en skole af almen karakter. På den anden side afhænger meget af, om de erhvervsmæssige grunduddannelser og de gymnasiale uddannelser vil komme til at fremtræde i en så tæt sammenhæng med det 9. skoleår, at flertallet vil nøjes med de obligatoriske år i folkeskolen. I denne sammenhæng må der peges på bestræbelserne for at tilføre de erhvervsmæssige grunduddannelser sådanne "almene" elementer, at man delvis imødekommer de samme behov, som et 10. mere alment præget skoleår er rettet imod, jfr. bilag 10 om jern- og metalindustriens forsøgsundervisning.

Det vil for denne udvikling spille en stor rolle, om afslutningen af det obligatoriske 9. skoleår forbindes med en rettighedsgivende prøve (som i sin tid mellemskoleeksamen), eller om skolerne opbygger et organisk undervisningssystem, hvori 10. skoleår indgår som en naturlig fortsættelse med hovedvægten lagt på - som det er berørt i det foregående - at imødekomme den enkelte elevs undervisningsmæssige behov. Lykkes dette, kan man - for et øjeblik at føre tanken videre - meget vel forestille sig en fortsat udvikling, hvor - som det er sket i andre lande - yderligere 1 eller 2 års skoleundervisning bygges til, i hvilke der rummes såvel almene og fritidsbetonede indslag som studieforberedende og erhvervskvalificerende valgmuligheder, jfr. bl. a. den tidligere omtalte assimilering mellem realafdelingen og den hidtil kendte 10. klasse.

Det er imidlertid klart, at en sådan udvikling kun kan finde sted i takt med overvindelsen af en række praktiske og traditionsbetingede vanskeligheder, herunder problemer med lærerpersonalets rekruttering, integration og videreuddannelse.

I de følgende afsnit vil de synspunkter og spørgsmål, som er berørt foran, blive nærmere belyst.

1. ALMENT OG SPECIELT

I den offentlige debat har der været megen uklarhed omkring det "almene" og det "specielle" i undervisningen. Da et 10. skoleår må være det undervisningsstadium, hvor dette spørgsmål stærkest kommer i brændpunktet, har un-

derudvalget søgt at give emnet en bredere belysning med henblik på det principielle grundlag for fastlæggelse af undervisningens rammer.

Det står fast, at man ikke - som i tidligere tider - kan opleve noget meningsfyldt ved at forbinde det almene med den såkaldte "almendannelse".

Derimod vil man undertiden kunne iagttage, at repræsentanter for folkeskole, gymnasium, højskole m. v. er tilbøjelige til - oftest uden at erkende det - at sætte lighedstegn mellem det "almene" og det undervisningsstof, der arbejdes med i disse skoleformer. Altså en art cirkelsslutning. Omvendt betragter de den undervisning, som gives på faglige skoler, som værende principielt "ikke-almene" eller speciel.

Underudvalget har valgt at drøfte betimeligheden af de forskellige undervisningsområder ("fag") ud fra en vurdering af, om de har en bredere eller en mere begrænset anvendelighed for eleverne.

Visse kundskaber, færdigheder, indstillinger og erfaringer har tilsyneladende betydning overalt i efterfølgende uddannelser og i tilværelsen i øvrigt. Andre undervisningsresultater lader sig udnytte på brede felter, men ikke overalt. Atter andre kan kun anvendes på begrænsede områder. Den brede anvendelighed modsvarer nærmest det, der tænkes på med begrebet "alment", men det er vigtigt at fastslå, at der er en aldeles glidende overgang, således at det ikke giver mening at ville definere en grænse mellem "alment" og "specielt" eller "alment" og "fagligt".

Almen
undervisning

Hvis der som formål med "almen undervisning" kan gives høj prioritet til sådanne resultater som på den ene side mere hensigtsmæssig arbejdstilrettelæggelse, større selvstændig kundskabstilegnelse og problembehandling og på den anden side udvikling af de sider af personligheden, som angår aktiv skaben, socialt engagement og evne til at kommunikere og samarbejde i større og mindre grupper, vil det være af underordnet betydning, om det arbejdsstof, som benyttes til erhvervelse af disse resultater, er af traditionel skolemæssig karakter eller hentet fra erhvervslivets uddannelser og beskæftigelser.

Erkendelsen heraf vil kunne bidrage til at løse det dilemma, man stilles overfor, når det på den ene side findes ønskeligt at sikre de unge en betydelig mængde fælles eller "generelt" undervisningsstof og på den anden side er pædagogisk velbegrundet at bygge mest muligt på elevernes interesser og motivation og at udvikle deres "styrkeområder".

Fravalgs-
problemet

Underudvalget er opmærksomt på, at den egentlige risiko ved en vidtgående opdeling af undervisningen hænger sammen med "fravalget", altså den undervisning, der ikke bliver plads til på elevernes skema, når de har foretaget deres tilvalg.

Her vil det være af afgørende betydning, at eleverne har adgang til at følge koncentrerede kurser, der ophjælper dem på de bestemte områder, den enkelte har brug for.

Adgangskrav i
efterfølgende
uddannelser

Det er endvidere vigtigt, at de efterfølgende uddannelser mere og mere indstiller sig på at bedømme de adgangssøgende individuelt og uden at stille unødige krav om bestemte eksaminer, samt at de til stadighed holder adgangskravene i en relevant sammenhæng med uddannelsens indhold og erhvervsudøvelsens karakter.

I det lange løb bør de undervisningsresultater, der foran er betegnet som højt prioriterede, komme til at spille den afgørende rolle ved al overgang fra ét uddannelsestrin til det næste.

Konklusion

Som konklusion af det foregående skal fremhæves, at underudvalget ved sine overvejelser vedrørende det 10. skoleår ser bort fra, om et undervisningsstof hidrører fra de "almene" eller de faglige skoleformer og alene anlægger en anvendelighedsbetragtning, at en betænkelighed over for specielt eller "smalt" undervisningsstof kun findes begrundet, hvis det optager uforholdsmæssigt meget tid, så at der ikke bliver plads til stof med bredere anvendelighed, men at det specielle stof i en vis udstrækning kan være velbegrundet som motivationsgivende og valgforberedende, samt at der vil kunne tilstræbes og opnås undervisningsresultater af høj prioritet (stor bredde) gennem arbejde med emner, der umiddelbart fremtraider som meget specielle eller erhvervsrettede.

2. ERHVERVSRETTET UNDERVISNING

Overvejelserne omkring almene og specielle undervisningselementer har navnlig betydning i forbindelse med de erhvervsrettede indslag i det 10. skoleår, som det er underudvalgets hovedopgave at tage stilling til.

Der foreligger et betydeligt erfaringsmateriale vedrørende erhvervsbetonet undervisning i folkeskolens 8. , 9. og 10. klasser efter 1958-loven. Der er i bilag 9 i betænkning nr.473 om undervisningspligtens udvidelse givet en redegørelse herfor, til hvilken der skal henvises. Den erhvervsbetonede undervisning har i hovedsagen tilsigtet

- a) at være karakterudviklende ved at fremme elevernes samarbejdsevne, selvstændighed, ordenssans og evne til arbejdstilrettelæggelse.
- b) at være uddannelsesmotiverende ved at klargøre forbindelsen mellem det, man lærer i skolen, og de efterfølgende uddannelser og erhverv.

- c) at virke orienterende og valgforberedende ved - i for-
ening med den egentlige uddannelses- og erhvervsorien-
tering - at belyse nogle af de krav og vilkår, der er
knyttet til de fremtidige valgmuligheder og at give et
vist erfaringsgrundlag for klarlæggelsen af deres egne
interesser og forudsætninger i relation til valgmulig-
hederne.
- d) at være basis-uddannede på visse områder, hvor kund-
skaber og færdigheder kan indgå som grundelementer
ved efterfølgende erhvervsmæssige uddannelser.

"Rabat" i
efterfølgende
uddannelse

Medens der aldrig har været rejst tvivl om betimelig-
heden af delformålene a) b) og c), har der været stor til-
bageholdenhed og skepsis - såvel blandt lærere som i er-
hvervskredse - overfor det under d) nævnte formål. Bort-
set fra, at folkeskoleloven ikke har hjemlet egentlig er-
hvervsmæssig uddannelse, er man standset ved den ind-
vendig, at elever, som i folkeskolen modtog en så omfat-
tende erhvervsmæssig undervisning, at den kunne tælle med
som et begyndelsestrin, altså give "rabat", ved efter-
følgende erhvervsuddannelse, på en uheldig måde ville få
fastlagt et uddannelses- og erhvervsvalg på et for tidligt
tidspunkt. Hertil kommer i øvrigt, at en sådan under-
visning kun ville være mulig i folkeskolen ved overvindelse
af en række praktiske vanskeligheder, navnlig med hensyn
til lærerspørgsmålet.

Underudvalget har indgående drøftet i hvilken grad dis-
se erfaringer og betænkeligheder vil spille ind overfor et
fremtidigt 10. skoleår.

Der har været enighed om, at delformålene a), b) og
c) har samme betydning her som i de hidtidige 8. -10. klas-
ser.

Med hensyn til ønskeligheden af og muligheden for at
etablere basisuddannelse i 10. skoleår i form af egentlig
grunduddannelse, som kunne danne begyndelsestrin i al-
lerede eksisterende eller planlagte erhvervsuddannelser,
har der været delte meninger og udtrykt megen betænkelig-
hed under de mange drøftelser, underudvalget har ført om
dette centrale spørgsmål.

Betænkeligheden har navnlig drejet sig om de samme
momenter, som er anført foran: Risikoen for en for tidlig
"båsnings" og de praktiske vanskeligheder ved at etablere en
tilstrækkelig lodig erhvervsundervisning uden for de faglige
skoler.

Det har været af væsentlig betydning for underudvalget
at fastholde det tidligere omtalte synspunkt: At der ved til-
rettelæggelsen af et 10. skoleår må tages mest muligt hen-
syn til elevernes store uensartethed. En del elever vil
utvivlsomt have nået en sådan grad af målrettethed, at en

begyndende erhvervsundervisning af bred karakter som et led i et 10. skoleår vil være en naturlig løsning for dem. Andre kategorier af unge vil - som tidligere berørt - have behov, der går i andre retninger. Dette taler efter underudvalgets opfattelse for tilvejebringelsen af et system, som rummer tilbud af så forskellig karakter, at den enkelte elev - eventuelt gennem udbygning af kostskolemuligheden - kan få imødekommet sine behov. Man vil ikke finde det betænkeligt, om tilbuddene også kunne omfatte løsninger, hvor folkeskoler og faglige skoler samarbejder om planlægningen og gennemførelsen af decideret erhvervsmæssige undervisningsindsatser. Der foreligger fra Statens pædagogiske Forsøgscenter erfaringer herfor, som vil kunne være af betydning ved den nærmere udformning.

Som et led i overvejelserne har underudvalget drøftet de pædagogiske aspekter, der er knyttet til kommissoriets angivelse af et sigte ud mod brede erhvervsområder.

Erhvervs-
familier

Det ville være en første forudsætning for tilrettelæggelse af en sådan områdebestemt undervisning, at der blev foretaget en gruppering af erhvervene og erhvervsuddannelserne. Der må her benyttes et inddelingsprincip, som tjener det pædagogiske formål bedst muligt. Det vil ikke være hensigtsmæssigt at benytte den opdeling af erhvervene, som anvendes ved folketællinger og til alment statistiske formål, hvorefter f. eks. landbrug og fiskeri hører sammen under primære erhverv. Det er næppe heller hensigtsmæssigt at gruppere på basis af den organisationsmæssige samhörighed (f. eks. de områder, der dækkes af landbrugsrådet), selv om denne samhörighed hidtil har spillet stærkt ind ved organiseringen af de erhvervsmæssige uddannelser.

Ud fra det synspunkt, at det gælder om at fremme en gradvis specialisering, en trinvist forløbende valgproces, på grundlag af elevernes ønsker, evner og kundskabsmæssige forudsætninger, bør man ved grupperingen søge at sammenføje sådanne erhverv og uddannelser, der har væsentlige lighedspunkter med hensyn til krav, milieu og vilkår, og som derfor til en vis grad kan bygge på et fælles uddannelsesmæssigt grundlag.

I den erhvervsorienterede undervisning i folkeskolen søger man at præsentere viften af valgmuligheder inden for erhverv og uddannelser ved at beskrive "erhvervsfamilier", der er sammensat ud fra netop sådanne synspunkter. En gruppering, der med større eller mindre variationer har vundet indpas i skolerne, og som formentlig tillige ville kunne danne grundlag for opbygning af erhvervsbetonede undervisningshelheder, i hvert fald af introduktionsmæssig og orienterende karakter, er følgende:

1. Arbejde med dyr og planter
2. Søfart, fiskeri

3. Metal og mekanik
4. Betjening af maskiner
5. Redskabserhverv
6. Byggeri- og anlægsvirksomhed
7. Vagt og transport
8. Handel og kontor
9. Hotel og restauration., vask og rengøring
10. Pleje, omsorg og vejledning
11. Undervisning og oplysning
12. Kunstneriske erhverv

Ved opbygningen af sådanne områdebestemte undervisningshelheder må man imidlertid være indstillet på at møde visse pædagogiske vanskeligheder, af hvilke der navnlig skal peges på følgende:

1. De 12 erhvervsfamilier - der i sig selv er et stort antal, når der skal tænkes på tilvejebringelse af særskilte undervisningsprogrammer - omfatter mere end 2.000 erhverv og uddannelser, der inden for den enkelte familie kan spænde uhyre vidt. Når et bredt felt skal dækkes, opstår problemer med at definere og konkretisere et undervisningsstof, der virkelig har fælles betydning for hele området.

2. Stof, som skal være fælles for et bredt område, vil let få en uhåndgribelig, teoretiserende og "syntetisk" karakter. Hvad er f. eks. fælles for de mange erhverv inden for byggeri og anlæg s virksomhed? Det må i det væsentlige blive stof af bredt erhvervsorienterende karakter snarere end direkte forudsætningsgivende. Det er langt lettere at udforme en motiverende og aktiviserende undervisning inden for et snævrere erhvervsmæssigt felt.

Til gengæld vil en undervisning, som skal gælde for et bredt område, ofte kunne klares af folk uden specielle faglige forudsætninger, f. eks. folkeskolens lærere, medens specielle emner snarere kræver inddragen af fagfolk.

Undervisningens organisation

Underudvalget har overvejet, hvordan undervisningen kunne organiseres under forudsætning af, at der udarbejdedes mere omfattende undervisningshelheder med sigte mod brede erhvervsområder.

Liniedelt undervisning

Umiddelbart kunne det synes nærliggende at komme ind på en hold- eller liniedeling af eleverne i den del af undervisningstiden, som tilbringes med erhvervsrettede emner.

Underudvalget kan dog af forskellige grunde ikke gå ind for denne tanke.

På en vis måde kan det siges, at "sporene skræmmer", idet der er erfaring for, at elever, forældre, arbejdsgivere og andre let kan komme til at opfatte liniebetegnelserne for bastant og bogstaveligt. Mange tror således, at

"teknisk forberedelseseksamen" drejer sig om teknik og maskiner. Man kan næppe bruge betegnelser som kontorlinie, håndværkslinie og lignende uden at fremkalde forkerte associationer i retning af, at disse linier går konkret og direkte ind på de pågældende erhvervsområder. Hertil kommer, at faste linier erfaringsmæssigt volder stort besvær med hensyn til skemalægning, ikke mindst fordi de enkelte discipliner og undervisningsområder ofte har interesse for flere beslægtede helheder.

Men det er klart, at ret stærkt sammenholdte elevgrupper - hvad enten man benytter liniebetegnelse eller ej - ikke kan undgås, hvis der skal være tale om grunduddannelser i en så bogstavelig forstand, at de skal kunne "tælle med" i erhvervsuddannelserne eller ligefrem danne adgangs- betingelse på visse områder. I forbindelse med iværksættelse af forsøg med socialt orienteringskursus (se side 42) har denne problemstilling været inde i billedet, uden at der er tilvejebragt afklaring af spørgsmålet.

Hvis man derimod lader ønsket om egentlig basisuddannelse træde tilbage og lader hovedformålene med den erhvervsrettede del af undervisningen være de personlighedsudviklende, uddannelsesmotiverende og valgforberedende momenter, vil det være muligt at angive et alternativ til den egentlige liniedeling, hvor der alligevel bliver lejlighed for eleven til at sammensætte en undervisning, som peger mod mere eller mindre brede erhvervs- eller uddannelsesområder.

Hovedtanken i en sådan ordning bliver, at det erhvervsrettede sigte tilstræbes gennem en flerhed af karakteristika ved undervisningen. De vigtigste indsatspunkter vil være følgende:

1. Et bredt program for valgforberedelse, omfattende såvel en uddannelses- og erhvervsorienterende undervisning, som giver oversigt over hele spektret, som en valgmulighed for fordybet orientering om de enkelte valgområder (uddannelses- og erhvervsfamilier). Hertil slutter sig en ordning med individuel elevvejledning (se side 33 ff). Denne funktion vil for den enkelte elev sammenbinde punkterne 3 - 5 i det følgende.
2. En indholdsrevision af den almene fagkreds (jfr. punkt 1 i folketingsbeslutningen af 30. maj 1969). Herved kan der blive tale om
 - a. at ajourføre indholdet af de gængse fag med henblik på det moderne samfunds- og erhvervsliv,
 - b. at indføre nye fag med tilsvarende sigte, d. v. s. bred anvendelighed (f. eks. kommunikation, problembehandling, psykologi).

Undervisning
uden bindende
linier

3. Den enkelte elev får vejledende støtte (jfr. punkt 1) til at foretage et sådant valg mellem fagene i den normale fagrække, at disse virker som "støttefag" overfor den eller de erhvervsfamilier, som eleven eventuelt er rettet imod.

(Der er som bilag 1 optaget en oversigt, hvor folkeskolens fag efter et skøn er sat i relation til de foran angivne erhvervsfamilier med henblik på deres betydning for disse).

4. Der bør opstilles en række undervisningsmuligheder - fag eller discipliner - med særligt sigte på det faglige indhold i brede erhvervsområder ("brede særfag"). De pågældende fag bør sigte mod at give såvel kundskabs- som færdighedsstof af betydning for alle erhverv i den pågældende erhvervsfamilie. Underudvalget har drøftet mulighederne herfor og er kommet frem til, at det vil kunne lade sig gøre ved at sammensætte en række arbejdsgrupper med pædagoger fra såvel folke-, efter- og ungdomsskoler som pædagoger fra de erhvervsmæssige uddannelsesområder. Det har ikke været muligt for underudvalget selv at gennemføre dette omfattende arbejde, men man skal henstille, at det bliver taget op. Der kan peges på, at der på visse områder foreligger et beslægtet materiale, som kan danne udgangspunkt, i Undervisningsvejledning for Ungdomsskolen, betænkning nr. 426, 1966. Som en illustration af, hvad man tænker sig, kan det nævnes, at underudvalget forestiller sig et "bredt særfag" under benævnelsen erhvervsbiologi, omfattende stof af fælles betydning for de erhverv og uddannelser, som indgår i erhvervsområdet "arbejde med dyr og planter" (første familie), d. v. s. navnlig landbrug, gartneri og skovbrug. Fagets indhold vil bl. a. være emner som organisk kemi, dyrkningsmetoder, husdyrbrug, skade-dyrbekæmpelse.

Endvidere er der som bilag 2, 3, 4 og 5 optaget forslag om "brede særfag" eller orienteringskurser sigtende mod forskellige erhvervsområder.

5. På grund af vanskeligheden ved at gøre et bredt stof, som skal dække et større erhvervsområde, konkret og aktiviserende, vil det være hensigtsmæssigt at opbygge valgmuligheder i form af en række "smalle særfag", som illustrerer enkelterhverv eller dele af disse. Sådanne fag, der næppe behøver at beslaglægge et stort timetal, vil kunne være færdighedsbetonede og motivationsgivende. Også opstillingen af "smalle særfag" kræver fælles indsats af pædagoger fra de involverede uddannelsesområder.

Som eksempel vedrørende første familie kan nævnes beskæring og traktorkørsel.

De erhvervs-
mæssige
grund-
uddannelsers
forsøg

Det vil være nærliggende i forbindelse med omtalen af den erhvervsrettede undervisning at pege på, at den igangværende revision af de erhvervsmæssige grunduddannelser efter alt at dømme finder sted på grundlag af hovedsynspunkter, som svarer til underudvalgets. Der er som bilag 10 optaget en redegørelse for det igangværende uddannelsesforsøg inden for jern- og metalindustrien, navnlig med henblik på de almene indslag i undervisningen.

De bærende principper er en trinvist forløbende specialisering og en vidtgående hensyntagen til elevernes ønsker ved sammensætningen af de undervisningselementer, den enkelte skal gennemgå.

Hvis de erhvervsrettede elementer i et 10. skoleår udformes som naturlige forløbere for den efterfølgende - først brede, siden specielle - undervisning i de faglige grunduddannelser, er der for den enkelte elev tilvejebragt en væsentlig større kontinuitet og harmoni ved overgangen fra skole til erhverv end under den hidtidige ordning.

3. KOORDINERING OG KONTINUITET

Som det fremgår af det foregående har underudvalget anset det som sin opgave dels at drøfte indhold og struktur i undervisningen på 10. årgangstrin og dels at undersøge sammenhængen mellem denne undervisning og de efterfølgende uddannelsesmuligheder, for erhvervsundervisningens vedkommende navnlig de perspektiver, der tegner sig i forbindelse med forsøgsundervisningen for jern- og metalindustrien.

Selv om mulighederne for at udbygge og udnytte en tværgående koordinering mellem uddannelses tilbuddene på 10. trin i øjeblikket ikke er store, er det alligevel rimeligt at undersøge dette forhold. Her er det navnlig mulighederne for en koordination mellem folkeskolens 10. årgang og det (de) første år i de faglige grunduddannelser, der falder i øjnene.

Fælles fag

Det er naturligt at overveje, om visse undervisningsfag kunne være fælles for de 2 uddannelsesformer. Tidligere er omtalt såkaldte erhvervsrettede fags indbygning i folkeskolen, men tilsvarende kunne det tænkes, at visse af folkeskolens mere alment prægede fag indbyggedes i de faglige grunduddannelser - dels som obligatoriske fag og dels som valgfag. Måske kunne dansk og samfunds- og nutidsorientering være obligatoriske fællesfag begge steder. Selv om der af hensyn til de 2 skoleformers forskellige målsætning nok må accepteres forskelligt timetal og forskellig opbygning i disse fag, må et fælles grundsynspunkt for undervisningen være af betydning for udviklingen af sådanne ind-

stillinger og holdninger til medmenneskelige problemer og samfundsforhold, at de unge ikke - selv om de søger forskellige uddannelsesområder - i høj grad adskilles i grupper med hver sin begrebs- og referenceramme. Det bør endog overvejes, om elevgrupperne ikke med fordel i et vist omfang kunne undervises sammen, bl. a. for ved personlig kontakt at kunne udveksle synspunkter og erfaringer.

Lignende forhold gør sig gældende for andre "skolefags" vedkommende. Da det sikkert bliver stadigt mere almindeligt, at unge skifter uddannelsessigte også efter de 9 obligatoriske skoleår, vil det være af betydning, at elever i de faglige grunduddannelser i en vis udstrækning kan få lejlighed til at beskæftige sig med almene "teoretiske" fag på et niveau, der svarer til deres interesser og forudsætninger. Disse fag bør indbygges som valgfag i fagskolerne. Det er i følge sagens natur klart, at for den enkelte elev kan der kun blive begrænsede muligheder med hensyn til det antal fag, der kan indbygges i hans ugeskema, men arbejdet med et eller to selvvalgte fag fra denne faggruppe vil have betydning i sig selv, idet der gives mulighed for mere alsidig personlighedsudvikling, men det vil også være af værdi i tilfælde af, at den unge ønsker at videreudanne sig inden for området eller at skifte uddannelsesspor, f. eks. over mod de skoleformer, der forbereder til de mere langvarige teoretiske uddannelser, f. eks. HF.

Forbindelsen til efterfølgende uddannelser

Erfaringerne fra HF-kurserne viser, at mange unge først i en lidt mere moden alder får interesse for disse sidste uddannelsesmuligheder, men at overgangen til HF-uddannelsen i meget høj grad vanskeliggøres af, at mange unge, der er under uddannelse, næsten ikke får lejlighed til at beskæftige sig med fag som matematik og sprog. Som det er nu, må de ofte søge indviklede og besværlige omveje over aftenkurser.

Det mere langsigtede mål i de 16 - 19 åriges uddannelse må være, at de forskellige uddannelser tilnærmes hinanden i en sådan grad, at der er rimelige overgangsmuligheder fra én uddannelsesform til en anden.

Forbindelsen med forudgående skoleår

På tilsvarende måde må underudvalget pege på, at der i en undervisning på 10. årgangstrin må være en organisk sammenhæng med de forudgående 9 års undervisning. En sådan sammenhæng findes i vid udstrækning i de nuværende 10. klasser i folkeskolen, men den vil på forskellige punkter kunne udbygges, og det må sikres, at koordineringen til siden og opefter ikke formindsker sammenhængen nedadtil. Man forudsætter, at udviklingen går i retning af et undervisningsmønster, hvor arbejdet i de første 7 sko-

leår tilrettelægges uden elevdifferentiering. Elevernes individuelle særpræg imødekommes gennem undervisningsdifferentiering, og inden for de enkelte fagområder gives der mulighed for selvvalgte aktiviteter (dels fællesarbejder, dels gruppearbejder og dels individuelt arbejde). Dette gælder alle fagområder, men måske især de såkaldt musiske, da disse fag i særlig grad synes egnede til at udvikle de sider af personligheden, der angår det aktivt skabende hos barnet.

Fællesfag og selvvalgte fag

På 8. - 9. trin bør en del af undervisningen fortsætte som fællesfag for alle elever, men der bør også være plads til selvvalgte fag. Netop omkring 13-14 års alderen udvikles eller forstærkes hos den unge et behov for at være medansvarlig for sin egen situation - også i skolen, og adskillige forsøg både herhjemme og i udlandet tyder på, at der opnås bedre resultater, både hvad angår faglig indlæring og personlig udvikling, hvis disse behov imødekommes. Ved at give eleven lejlighed til selv at vælge en del af sine fag, er der bedst mulig chance for, at der udvikles en positiv motivation ikke alene i forhold til de selvvalgte fag, men til skolegangen i det hele taget. Det, man af interesse har valgt at arbejde med, vedkommer en på en anden måde end det, man bare er blevet "sat til", og en engageret holdning giver større indlæringsdybde, udvikler mere relevante arbejdsmetoder og medfører bedre bevaring af det indlærte. De selvvalgte fag vil ofte være elevens interessefag, styrkefag, og arbejdet med disse fag vil derfor opleves positivt, så tilliden til egne muligheder stimuleres.

Forskellige undersøgelser, bl. a. på Emdrupborg Forsøgsskole, synes at tyde på, at adskillige unge går i stå i skolearbejdet, ikke så meget på grund af manglende muligheder som fordi de ikke har tillid til sig selv, og derfor ligesom fastholdes i en opgivende holdning, der let udvikles til en negativ indstilling til skolen og til det at lære systematisk.

Disse erfaringer med arbejdet op til 9. skoleår har utvivlsomt gyldighed også for arbejdet i efterfølgende uddannelsesstrin. Også for 10. skoleår må de selvvalgte undervisningsmuligheder være i centrum. Men som en forberedelse til den gradvise specialisering af lærestoffet, der hører den egentlige erhvervsuddannelse til, må det være hensigtsmæssigt at udforme dele af undervisningen som et program, der vender mod bredere erhvervsområder, jfr. side 27. Hvis eleven har valgt sit område på grundlag af interesse og indsigt i sine personlige forudsætninger, ligger der heri en motivationsfaktor, som vil være af betydning også overfor stof, som eleven ikke straks kan se betydningen af.

Som omtalt andet steds forudsætter en sådan undervisningsplan en udbygget elevvejledning, så valg af fag og sigte i så høj grad som muligt har udgangspunkt i elevens samlede situation.

4. UNDERVISNINGENS INDHOLD

Folkeskolens 2 afdelinger	Som tidligere nævnt har underudvalget set det som sin opgave først og fremmest at beskæftige sig med undervisningen for de elever, der ikke sigter mod egentlige studieforberedende gymnasiale uddannelser, ligesom man heller ikke skal tage endelig stilling til forholdet mellem folkeskolens 2 afdelinger på 10. trin. Dog synes det, jfr. de ovenfor anførte synspunkter, rimeligt at fremføre enkelte forhold, som kan have interesse i denne forbindelse.
Samlæsning	I jo højere grad samlæsning kan finde sted mellem de 2 afdelinger, i jo højere grad kan man tilgodese den enkelte elevs særlige interesser og forudsætninger, samtidig med at man holder mulighederne åbne for samtlige elever.
Prøverne	De for begge skoleafdelinger gældende prøver bør kunne aflægges fagvis, ligesom fagrækken må kunne suppleres på samme måde som ved teknisk forberedelseseksamen og HF, og ved de i bilag 12 omtalte engelske skoleeksaminer.

Denne friere sammenstykningsmulighed vil efter underudvalgets mening snarere virke stimulerende end hæmmende på undervisningen, således at de nugældende afslutningsprøvers niveau for de enkelte fag udmærket kan fastholdes. Det skal bemærkes, at der ikke hermed er taget stilling til, hvor mange og hvilke fag der ved en eventuel revision bør aflægges prøve i.

Ved udvidet samlæsning skulle der også være mulighed for, at den elevgruppe, der svarer til nuværende 3. real, kan få et fyldigere og mere varieret uddannelses tilbud, idet de i det foregående omtalte erhvervsrettede undervisningsområder kan indgå i deres valgmuligheder, ligesom man kunne tænke sig, at der i skoleåret blev indskudt enkelte uger (feature-uger eller lignende), hvor der i særlig grad gives eleverne lejlighed til enkeltvis eller i grupper at beskæftige sig med særlige interesseområder gennem arbejdet på værksteder og bibliotek, besøg på virksomheder og lignende. Herigennem kan man bl. a. opnå en større integration mellem fagene.

Måske bør det også overvejes ligesom ved HF-uddannelsen at dele skoleåret i semestre. Det giver større bevægelighed i undervisningen og større mulighed for fagkoncentration.

- Fremmedsprog** Underudvalget er klar over, at fremmedsprogsundervisningen spiller en særlig rolle. Som tilhørende en lille sproggruppe er det nødvendigt, at alle kan få en så lødig undervisning som muligt i engelsk samt erhverve sig et vist kendskab til tysk. Dette har betydning ikke blot for de elever, der sigter mod længere varende teoretiske studier, men også for dem, der ønsker at fortsætte i erhvervsuddannelserne. Det har været overvejet at foreslå engelsk som obligatorisk for alle elever, men der er i underudvalget overvejende stemning for at lade det være valgfrit og overlade til eleven selv at tage stilling på baggrund af fyldestgørende vejledning.
- Da man imidlertid er klar over, at det ikke blot er et spørgsmål om at vælge engelsk eller ikke, men også om at vælge det rette undervisningsniveau, har man drøftet en trin- eller modulopbygning af faget, der tænkes anvendt i skolen og dels i de (erhvervs) uddannelser, der følger umiddelbart efter - på 10. trin eller senere. Et fagudvalg, udpeget af underudvalget, har arbejdet med problemet og har søgt at beskrive hvert trin så nøje som muligt. Eleven kan således ikke blot vælge selve faget engelsk, men også niveau og kan i efterfølgende uddannelser gå umiddelbart videre i systemet, jfr. bilag 9.
- Matematik** For matematiks (regnings) vedkommende har lignende forhold været drøftet, og underudvalget anser det for muligt, at et lignende system kan opbygges for dette fags vedkommende. Det har også været drøftet, om man skulle bevare regning (matematik) som selvstændigt obligatorisk fag, men der er overvejende stemning for ikke at gøre det. Man mener, at faget bør integreres i de brede erhvervsrettede fag. Herved vil anvendt regning blive placeret i meningsfyldte sammenhæng, medens matematik (regning) i øvrigt bevares som valgfrit fag.
- Også af en anden grund foreslår underudvalget engelsk og regning (matematik) placeret som valgfrie fag. Man har haft for øje, at der blandt de elever, der har afsluttet de obligatoriske 9 skoleår, vil være enkelte, hvis "skoletræthed" gør det umuligt for dem - i hvert fald for en tid - at få udbytte af en fortsat undervisning i visse fag, således som de kender dem. Det vil utvivlsomt i mange tilfælde vise sig, at disse elever senere bliver motiverede for at genoptage det pågældende fag, hvis de føler at have behov herfor. For disse elevers vedkommende kan det virke befriende, at der kun er få obligatoriske fag på 10. trin, og at de i øvrigt kan vælge mellem mange undervisningstilbud. Da det må anses for meget væsentligt at få alle unge ind i fortsat uddannelse efter den obligatoriske skolegangs afslutning, har overvejelser af denne art haft høj prioritet

Obligatoriske fag	og medført, at underudvalget stiller forslag om, at de obligatoriske fag kun skal omfatte dansk og samfunds- og nu-tidsorientering.
Elevernes deltagelse i planlægning	Endvidere må det anses for væsentligt, at eleverne - foruden selv at have hovedansvar for udformningen af deres individuelle skema - i en vis udstækning deltager i planlægningen af undervisningsaktiviteterne inden for de enkelte fagområder. Det er klart, at muligheden for elevdeltagelse i planlægningen vil være forskellig fra fag til fag, men der er allerede erfaring for, at der kan opnås en gunstig effekt i en række henseender, hvis man også på denne måde formår at tilpasse undervisningssituationen til elevernes behov.
Skemaopbygning	Man vil formentlig også i en vis udstrækning med udbytte kunne arbejde efter "team-teaching" princippet, således at 2 eller flere lærere samvirker om en undervisningsopgave, hvilket kræver en vis parallellitet i skemalægning for de klasser, der inddrages. Endvidere kan der muligvis med fordel arbejdes over andre lektionsmoduler end de gængse, hvorved der kan opnås større bevægelighed i ugeskemaet, ligesom det kunne være hensigtsmæssigt at operere med mere end én skemaperiode pr. år.
Skolestørrelse	Skolestørrelse har også været diskuteret, og navnlig for skoler med lavt elevtal på 10. trin må det anses for væsentligt, at man udnytter dels de muligheder, der knytter sig til den tidligere omtalte periodeopdeling af undervisningsåret, og dels udnytter kontakter til andre skoler og skoleformer.

5. FORBEREDELSE AF UDDANNELSES- OG ERHVERVS-VALG, ELEVRÅDGIVNING

Det er som tidligere anført et væsentligt formål for en undervisning på 10. årgangstrin at bidrage til elevernes personlige forberedelse af valget af videre uddannelse og erhverv.

Selv om vilkårene for dette valg afhænger stærkt af uddannelsessystemets opbygning og den indre sammenhæng mellem de valgmuligheder, der successivt tilbydes de unge, er det dog rauligt gennem undervisningens generelle tilrettelæggelse og form, stof og aktiviteter med specielt valgforberedende sigte samt en organiseret personlig elevrådgivning; at give eleverne en betydelig støtte over for de valgsituationer, de vil komme i under og efter det 10. skoleår.

Vedrørende udformningen af et valgforberedende program skal underudvalget anføre følgende synspunkter:

1. Den kundskabs- og personlighedsudvikling hos eleverne, der skal sætte dem i stand til at foretage selvstændige valg-afgørelser på et forsvarligt grundlag, er ikke et begrænset særanliggende, henlagt til særlige timer eller samtaler med en bestemt lærer, men er en side af den almene modning og selvstændiggørelse, der i det hele er hovedformålet med et 10. skoleår. Det valgforberedende sigte må derfor indgå i planlægningen af stofvalg og metodik i alle fag såvel som i udviklingen af samværsformer, elevindflydelse m. v. - Dog vil valgforberedelsen i særlig grad hente støtte fra den samfundsorienterende undervisning og fra erhvervsbetonede orienterings- og færdighedsfag.

2. Ud over de i det foregående nævnte almene elementer i valgforberedelsen er der behov for en vis konkluderende og resumerende undervisning, der drager aktuelle uddannelsesændringer og lokale valgmuligheder ind i uddannelses- og erhvervsorienteringen og giver eleverne lejlighed til at sætte stoffet i relation til deres personlige situation ("anlægsorientering"). Til brug herfor må der afsættes et begrænset timetal (måske mellem 10 og 15) og der må drages omsorg for, at undervisningen varetages af en lærer med de fornødne kvalifikationer.

3. Et vigtigt led i valgforberedelsen er selvoplevelsen og konfrontationen med de autentiske miljøer, som karakteriserer valgmulighederne. Der er allerede tilvejebragt et omfattende erfaringsmateriale i såvel 8. , 9. og 10. klasserne som i realafdelingen med hensyn til erhvervspraktik og studiebesøg i virksomheder og institutioner. Disse aktiviteter vil ikke kunne undværes i et 10. skoleår, men der er grund til at forvente, at visse ændringer vil trænge sig på. Det vil således være nærliggende at tilstræbe en vis individualisering af erhvervspraktikkens formål og tilrettelæggelse. Det bør ikke blot være muligt at udsende eleverne med henblik på "testning" af et ønsket erhverv, men også - mere uforbindende - med henblik på at stifte bekendtskab med et bredere erhvervsområde eller en uddannelsesinstitution. Ligeledes vil det være ønskeligt at kunne lade en gruppe elever, der ikke har behov for "testning", benytte praktiktiden til at indsamle oplysninger fra hver sin del af erhvervslivet til brug for efterfølgende bearbejdning og udveksling i klassen. Der bør lægges megen vægt på den undervisningsmæssige forberedelse og efterbehandling af såvel erhvervspraktikken som studiebesøgene.

4. For elever på 10. årgangstrin vil der jævnligt opstå behov for en personlig vejledning, der ikke kan opfyldes gennem kollektiv orientering, men ofte netop aktualiseres gennem denne. Problemer vedrørende valgsituationer vil i mange tilfælde være uløseligt sammenvævet med andre

problemer, der hører ungdomsårene og skolesituationen til: Forholdet til kammerater, forældre og lærere, forkerte læsevaner, økonomiske og helbreds-mæssige problemer m. v. Erfaringerne i udlandet og her - bl. a. fra Emdrupborg, Forsøgscentret i Rødovre og HF-kurserne - taler for, at der som et fast led i opbygningen af et 10. skoleår bør være en rådgivningsordning, at denne primært bør tilgodese den individuelle valgforberedelse og koordineringen af den kollektive, men at rådgivningen for så vidt må være almen, som eleverne bør kunne komme frem med alle deres problemer. Rådgiveren bør da kunne henvise til andre i og uden for skolen i de tilfælde, hvor problemet kræver medvirken fra anden side. Det bør understreges, at rådgivningen ikke tilsigter at "overbeskytte" de unge ved at overtage valget og det dermed forbundne ansvar. Det er tværtimod hensigten at bidrage til at gøre valget til en realitet for de unge ved at aktivisere dem til selv at skaffe sig præmisser og at afveje disse på en rimelig objektiv måde. På den anden side må der drages omsorg for, at samtlige elever får personlig kontakt - gerne kortvarig i ukomplerede tilfælde - med skolevejlederen, idet erfaringen viser, at visse elever med et særligt behov for støtte er for tilbageholdende til selv at tage initiativ til en samtale. Det skal bemærkes, at der næppe er grund til at foreslå en egentlig skolepsykologisk rådgivning etableret som et fast led i vejledningsarbejdet. Den lærer, som varetager de vejledende samtaler og de koordinerende opgaver vedrørende forberedelsen af elevernes valg af undervisning og uddannelse, vil normalt kunne yde den fornødne bistand, herunder henvisning til andre instanser i påkommende tilfælde. Underudvalget skal imidlertid pege på betydningen af, at der etableres de fornødne uddannelsesmuligheder for lærere, der skal påtage sig elevvejledning som en faglig opgave.

Der skal endelig peges på, at en organiseret elevvejledning ikke må føre til, at de øvrige lærere - klasse- og faglærere - mindsker den personlige kontakt med den enkelte elev. Jo mere elevens behov og situation sættes i centrum, desto mere påhviler der samtlige lærere omsorgs- og vejledningsopgaver inden for deres felt. Den særlige skolevejleder må bl. a. koordinere og supplere denne bistand fra de øvrige læreres side. Hidtil har skolernes ledere i hovedsagen måttet påtage sig denne opgave, men det er næppe realistisk at vente, at dette vil kunne overkommes på tilfredsstillende måde ved de fleste skoler.

6. EN PÅPEGNING AF OMRÅDER, ISÆR INDEN FOR "KVINDELIGE FAG", HVOR DER MÅTTE SKØNNES AT MANGLE EFTERFØLGENDE UDDANNELSER.

Underudvalget henviser til den af kvindekommisionen afgivne betænkning vedrørende kvinders uddannelsesproblemer, betænkning nr. 404, 1968.

Traditionelt fordeler kvinder i erhverv sig på områder, hvor de hidtil har været beskæftiget i hjemmet: Ved produktion og distribution af levnedsmidler og beklædning og ved undervisning og omsorg for børn, syge og gamle. Hertil kommer visse underordnede funktioner ved privat og offentlig administration, som også har mandlig tilgang.

At tale om "kvindelige fag" er således på sin vis realistisk nok, idet kulturmønstret har betinget disse. I de senere år har man registreret, at der har været stigende tilgang af mænd til de tidligere typiske kvindefag, og at erfaringerne hermed har været gode.

Det kan næppe være ønskeligt i et samfund under forvandling at fiksere børn og unge i et mønster, som har sin rod i en ældre tids økonomiske og familiemæssige struktur.

I bemærkningerne til lovforslaget, der ligger til grund for den nye normaltimeplan, fremhæves da også det ønskelige i at arbejde sig bort fra en skelnen mellem pigefag og drengefag.

Nærværende udvalg foreslår i overensstemmelse hermed, at drenge og piger undervises sammen i de praktiske fag allerede fra de yngste klasser, og at der på de ældste klassetrin tilbydes undervisning i emner, som dels kan have karakter af "hjemmefag", dels pege mod senere erhverv inden for husligt betonedede servicefag.

Det må forudses, at der inden for den sociale sektor i vidt omfang vil blive behov for et praktisk uddannet hjælpepersonale, dels på institutionerne, dels i hjemmene.

Køkken- og rengøringspersonale, hjemmehjælpere, husmor afløsere, forskelligt servicepersonale til tekstil- og tøjbehandling m. v. må igennem kortere eller længere kurser kunne kvalificere sig til at udfylde servicefunktioner. Sådanne korte uddannelser er allerede etableret i et vist omfang, men de har hidtil henvendt sig især til kvinder i moden alder. Det vil være rimeligt, om der også for unge åbnes for disse uddannelses- og erhvervsmuligheder.

Det kan her tillige anføres, at dette formentlig vil imødekomme ønsker hos mange unge, som gerne vil arbejde inden for den socialpædagogiske eller medicinske sektor, men som ikke er i stand til at gennemføre uddannelser af mere krævende art.

De kendte skolefags betydning for en kursus-
præget indføring i brede erhvervsområder i
et 10. skoleår v/ undervisningsinspektør
A. Søgård Jørgensen

De følgende bemærkninger tager udgangspunkt i de løbende forsøg med socialt orienteringskursus, idet det af flere grunde må være værd at overveje, om disse forsøg harmonerer med de tanker, udvalget er kommet frem til. I bekræftende fald må man formode, at SO i væsentlige henseender kan danne model for andre orienteringskursus af den art, udvalget er ved at indkredse. I benægtende fald må SO formentlig laves om.

Det er sikkert en fejl, at man ikke ved tilrettelæggelsen af SO i tilstrækkelig grad har analyseret de tilvante skolefag - almene såvel som valgfri - med henblik på i 10. skoleår at opnå en så solid integration i undervisningens helhed som muligt. SO er i alt væsentligt betragtet som et særskilt element, opdelt i discipliner, som man skaffer plads til ved siden af de øvrige fag. Muligheden for at få visse emner tilgodeset gennem undervisningen i familiekundskab, samfundslære, husholdning m.v. er ganske vist kommet frem i møder og konferencer, men er ikke underkastet en seriøs analyse.

Spørgsmålet om at tilgodesee en introduktionsmæssig erhvervsundervisning gennem de kendte skolefag, har været fremme ved flere af underudvalgets møder. Følgende skal bemærkes hertil:

- 1) Det må først afklares hvad man forestiller sig under den etiket, som et skolefags benævnelse udgør. I princippet kunne man vel få f.eks. en fuldt udfoldet landbrugs- eller gartneriuddannelse til at falde ind under skolens vante fagbetegnelser: Naturlære, biologi, praktisk ar-

bejde, erhvervsorientering etc. Vi er bundet til lærer-kvalifikationer, undervisningsplaner og de gængse skolebøgers faglige indhold - uden at der derfor fremtræder en klar afgrænsning af indholdet og spændvidden af det enkelte skolefag. Det afgørende må være, om de elever, der vælger indførbingsundervisning på et bestemt erhvervsmæssigt område, behøver fagligt stof, der er så specielt, dvs. forskelligt fra de kammeraters, der har valgt andre faglige områder, at de ikke kan undervises sammen i det pågældende skolefag. Man kan således godt forestille sig, at den biologiundervisning, der har betydning for "arbejdet med dyr og planter", ikke er den samme som den, der har betydning for "hotel og restauration, vask og rengøring" og "pleje, omsorg og vejledning". Tilsvarende med naturlære, praktisk arbejde og endog psykologi.

- 2) Uanset denne vanskelighed vil der dog sikkert vise sig mange områder, hvor stoffet kan være fælles, og det ville sikkert betyde en berigelse og fornyelse for undervisningen, hvis man foranledigede en gennemgang af undervisningsstoffet i de tilvante fag med henblik på at finde flest mulige berøringspunkter og at få udbygget og forstærket undervisningen i de enkelte fag på områder, der har relevans for en erhvervsmæssig indføring.
- 3) I visse fag kan den nødvendige differentiering af undervisningen måske opnås uden opspaltning af elevgruppen i form af individualisering, programmeret undervisningsmateriale etc.

Angivelsen af skolefagenes betydning for de enkelte erhvervsfamilier (efterfølgende skema) er ikke foretaget efter nogen analyse, men efter et skøn. Der er ikke taget stilling til, om den påkrævede undervisning i det pågældende fag kan tilgodeses inden for den normale undervisning (for hele klassen), eller om der skal være tale om en speciel undervis-

ning for de pågældende elever. Det er klart, at der for de fleste erhvervsfamilier vil være nødvendigt undervisningsstof, der ikke naturligt kan rummes i skolefagene, men som bedst præsenteres som særlige fag eller discipliner.

Undervisning i 10. skoleår i relation til socialpædagogiske uddannelser v/undervisningsinspektør
Agnete Helmstedt

De socialpædagogiske fag - og uddannelsesområder er p.t. under så stærk ændring, at det er umuligt med sikkerhed at sige, hvorledes fag og emner i folkeskolens undervisning kan udvælges og tilrettelægges som underbygning for (og orientering om) eventuel senere erhvervsuddannelse til området.

Hertil kommer, at kapacitetsbegrænsningen på uddannelsesstederne bevirker, at de reelle optagelseskrav ligger ret langt fra de formelle, således at optagelsessøgende med folkeskoleuddannelse må supplere denne med anden almen uddannelse (f.eks. højskoleophold) eller egentlig erhvervsuddannelse (oftest inden for håndværks- eller handels- og kontorfagene) for overhovedet at komme i betragtning ved optagelse på Danmarks sociale højskole, børnehave- fritidspædagog- og børneforsorgsseminarierne m.v.

I den forbindelse understreges, at motivation for erhvervsvalg til den socialpædagogiske sektor ofte først optræder på et senere alderstrin, altså efter at eleven har forladt folkeskolen, og at der især for så vidt angår optagelsessøgende til:

Socialrådgiveruddannelsen

fritidspædagoguddannelsen og

børneforsorgspædagoguddannelse (af A-linien)

er tale om 2 erhvervsvalg.

Årsager hertil kan måske søges i, at de pågældende ikke tidligere er blevet tilstrækkeligt oplyste om det socialpædagogiske arbejdsfelt, hvilket skulle indicere indlæggelse af socialpædagogisk stof i skoleundervisningen. En anden årsag

kan være, at dette 2. erhvervsvalg motiveres af et stærkt samfundsengagement og en samfundskritisk holdning. Om disse dele kan indlægges i folkeskolens undervisning er mere problematisk.

Foruden de nævnte uddannelser findes beslægtede af omtrent samme omfang og varighed (sygeplejerske, ergoterapeut, omsorgs- og plejeassistent, fysioterapeut, husholdningslærerinde), men hertil kommer, at der på næsten alle forsorgsområder er skudt mindre uddannelser frem som i høj grad tiltrækker "modne" mennesker, især kvinder. (Sygehjælper, husmor afløser, beskæftigelseshjælper m.v.) Måske kan man gennem undervisning i folkeskolen motivere til tidligere erhvervsvalg til disse felter. Dette ville også mindske presset på seminarier og lignende af ansøgere, som reelt ikke har optagelsesmuligheder her, men som godt vil kunne klare en mindre uddannelse.

I den efterfølgende oversigt er forsøgt angivet, hvilke skolefag og kursussemner, man efter min opfattelse kan anføre som relevante som orientering om og underbygning til senere socialpædagogiske uddannelser. Som man ser, er der "blokke" vedrørende dansk/regning, orienteringsfag og de særlige socialpædagogiske emner. For så vidt angår sprog, naturlære og beskæftigelsesfag er krydsene mere spredte.

Når der ikke er sat x ved legemsøvelser for den pædagogiske faggruppe ($\div$ lærer) skyldes det, at man på uddannelsesstederne ikke baserer undervisningen på traditionel skolegymnastik.

Det udvidede behov for kvalificeret personale til sociale service-, støtte- og behandlingsinstitutioner for alle aldersgrupper af befolkningen mødes af en tydelig interesse hos unge for samfundsspørgsmål og pædagogik, dels i almindelighed, dels med erhvervsmæssigt sigte.

Det vil derfor være naturligt i folkeskolen at tilbyde undervisning i fag og emner, som modsvarer denne interesse. Undervisning med socialpædagogisk indhold vil kunne tilrettelægges dels som et samlet socialt orienteringskursus, dels opdeles i underemner, som eleverne efter eget valg kan fordybe sig i.

Elever, som ikke ønsker at uddanne sig inden for området, vil formentlig med udbytte kunne følge kurset helt eller delvis, idet kursets elementer berører emner, som har almen betydning for den enkelte som person og "social forbruger".

Kurset omfatter ialt 150-200 undervisningstimer. Det er en forudsætning, at der arbejdes sammen med andre fag, f.eks. samfundslære, biologi, formning.

Kursets hovedelementer er følgende:

- A. Børns og unges udvikling og opdragelse
- B. Ældres problemer
- C. Handicappedes og udviklingshæmmedes problemer
- D. Sundhedspleje, hygiejne m.v.
- E. Institutionslære
- F. Personalegruppernes funktion og uddannelse

For så vidt angår de elever, som påtænker at søge uddannelse inden for det socialpædagogiske felt skal bemærkes, at der på mange uddannelsesinstitutioner bliver stillet ret store krav ved optagelsen og under uddannelsen.

Der vil dog formentlig i de kommende år også blive etableret mindre krævende uddannelser med stor variationsbredde, således at de mindre bogligt orienterede elever med lyst og evner for arbejde inden for den medicinske og socialpædagogiske sektor kan uddanne sig til assisterende funktioner, eventuelt i kombination med uddannelser inden for de husligt betonedede servicefag.

Kurset må under hensyn hertil kunne følges af såvel elever, der vil afslutte det 10. skoleår uden prøve eller med statskontrolleret prøve som af elever, der ønsker at afslutte skolegangen med realeksamen eller at fortsætte i gymnasiet.

Undervisning i 10. skoleår i
relation til håndværksfagene v/
undervisningschef Bjørn Westh

Man har overvejet mulighederne for at finde sådanne elementære emner, som i større eller mindre udstrækning har relation til mange forskellige håndværksfags teori eller praksis og som kunne tilbydes interesserede elever i 10. klasse. På den ene side bør man derved ikke foruddiskontere en senere erhvervsundervisning - på den anden side ville mange elever ved valg af de rette emner senere have fornøjelse af at have fået en første baggrund.

Selv om den følgende opstilling kun må betragtes som ideer til nærmere overvejelse, har man bestræbt sig for kun at medtage emner, som:

- 1) er relevante i forhold til flere forskellige håndværksfags behov for kundskaber, færdigheder eller forståelse.
- 2) er tilstrækkeligt elementære til at kunne perciperes uden sideløbende håndværksuddannelse.
- 3) er af en så relativ almen art, at det vil være muligt at finde tilstrækkeligt mange undervisere inden for folkeskolens rammer.
- 4) kan virke stærkt motiverende - eventuelt med en motiverende afsmitning på mere traditionelle skolefag.

Der er herved taget stilling til hvilke kvalifikationer, de pågældende undervisere bør have.

Emnerne er opstillet på abcisseaksen i efterfølgende to-dimensionale koordinatsystem med en række større håndværksfag

angivet på ordinaten. Ved afkrydsning er angivet hvilke fag, de respektive emner umiddelbart må anses for at have relevans til.

En ekstra talkolonne parallel med ordinataksen angiver lærlingeantallet i de opførte fag i 1967. Som det ses dækker disse fag ca. 93% af samtlige lærlinge.

Ved opgørelse af den vægt, der således må tillægges de enkelte krydser er fremkommet de i den vandrette talrække angivne procenttal, som altså angiver, hvor stor en del af de eksisterende lærlinge, der omtrentlig må formodes senere at kunne få fornøjelse af en forudgående undervisning i hvert enkelt emne.

De enkelte emner må naturligvis nærmere defineres; de angivne "overskrifter" er ikke tilstrækkeligt beskrivende. Som eksempel er yderligere medtaget en forsøgsvis opstillet grov specifikation af to af emnerne, "teknisk tegning" og "praktisk måleteknik".

Man gør især opmærksom på emnet problembehandling, som formentlig har bud til næsten alle elever, uanset senere erhvervsvalg, og som bl.a. må koncentrerer om problemerkendelse og - isolation, systematisk analyse, ideteknik og syntese ("kreativitet"), valg og afprøvning af løsningsmuligheder.

Desuden har man været opmærksom på betydningen af, at unge allerede i skolen beskæftiger sig med begrebet kommunikation, ikke blot den skriftlige, men også - og måske i særdeleshed - med den verbale og den nonverbale kommunikation mellem individer i grupper og i samfundet. Man forestiller sig, at dette emne kunne indgå som et væsentligt led i den anførte "Virksomhedslære". I modsat fald kunne det eventuelt opstilles som et separat tilbudsemne.

	Lær- tal 1967	85%	60%	95%	100%	100%	?	100%	100%	40%	70%	35%	15%	20%	60%	70%																	
Malere, bygn.	3.000	x		x	x	x		x	x		(x)	(x)		x	x	x																	
Murere, bygn.	4.000	x	x	x	x	x		x	x			(x)			x	x																	
Tømrere, bygn.	7.000	x	x	x	x	x		x	x		(x)	x			x	x																	
Snedkere, bygn. møbel	3.000	x	x	x	x	x		x	x		(x)	x		(x)	x	x																	
Bogtryk, trykkere sættere	2.000	(x)		x	x	x	x	x	x	x	(x)		(x)	x	x	x																	
Bagere, bager konditor	1.000	x		x	x	x		x	x				x	(x)	x																		
Slagtere, svinesl. priv.slagt. butiksslagt. pølsslagt.	1.000	x		x	x	x		x	x	x			x																				
Frisører, herre dame	4.000			x	x	x		x	x				x	x	x																		
Sm. & M., maskin- arb. m.fl.	5.000	x	x	x	x	x		x	x	x	x																						
automek.m.fl.	6.000	x	x	x	x	x		x	x	(x)	x				x	x																	
radio og el.mek.	1.500	x	x	x	x	x		x	x	(x)	x					x																	
smede	4.000	x	x	x	x	x		x	x	x	x				x																		
landbrugsmask.	500	x	x	x	x	x		x	x	(x)	x					x																	
elektrikere	5.000	x		x	x	x		x	x		x					x																	
Restaur., kokke tjenere	1.000	x		(x)	x	x		x	x				x																				
Blikkenslagere	2.000	x		x	x	x		x	x	(x)	x	(x)			x	x																	
ialt	50.000																																
samtlige øvrige fag	4.000																																
TOTAL	54.000																																
		Praktisk måleteknik		Tekn.tegning		Skrift		Regnestok		Probl.behandl.		(Maskinskrivn.)		Studieteknik		Virks.lære		Arb.studier		Materialel. (metal)		(træ)		Hygiejne		Farvelære		Praktisk irin.		tegn		Moderne Kunststoffer	

Praktisk måleteknik

- 1) Længde (store (trigonom.), mellem (alm. måleværktøj), små (optisk).
- 2) Rumfang, vinkler, arealer (nivell.)
- 3) Tid (hastigheder, acceleration m.v.)
- 4) Vægt (masse, vægtfylde (faste stoffer, væsker))
- 5) Temperatur (termometer, glødefarver, segerkegler m.v.)
- 6) Elektriske målinger (strøm, spænding, modstand, KW, KVAR, magnetisme, frekvens, lydstyrke, lysstyrke, belysning, etc.)
- 7) Særlige målinger, hårdhed, viskositet, styrke og elasticitet, arbejde, effekt, surhedsgrad (pH) etc.
- 8) Måleusikkerhed og aflæsningsteknik

Teknisk tegning

- 1) Afbildningslære (3-retvinklet, proj.tegning)
- 2) Tegnemetoder
- 3) Målsætning og måleforhold
- 4) Snit
- 5) Udfoldninger
- 6) Signaturer og symboler
- 7) Opmåling
- 8) Fremstilling af arbejdstegning)
) (herunder sande længder)
- 9) Læsning af arbejdstegning)
- 10) Praktisk brug af arbejdstegning (afsætning, opmærkning, etc.)

Undervisning i 10. skoleår i relation
til handels- og kontorfacene v/under-
visningsinspektør E. Dam-Jensen

1. Forudsætninger:

10-årig skole - almen uden erhvervsfagligt sigte.
9 års obligatorisk grundskole.

2. Elevkategorier:

- a) Elever, som efter 9 års grundskole har truffet valg af erhverv - vil formodentlig i stort omfang vælge faglig grunduddannelse direkte fra 9. klasse.
- b) Elever, som efter 9 års grundskole ikke har truffet endeligt valg af erhverv - vil formodentlig fortsætte i almen skole.
- c) Elever, som efter 9 års grundskole ikke har truffet noget valg m. h. t. deres fremtid - vil formodentlig fortsætte i folkeskolens 10. klasse.

3. "Erhvervsforberedende" undervisning i 10. klasse, (handels-og kontorfacene).

- a) Det kan påstås, at man hidtil i folkeskolens øverste klasser har gennemført "erhvervsforberedende" undervisning til handels- og kontorfacene i nedenævnte fag:

Dansk
Regning
Maskinskrivning
Regnskabsføring
Fremmede sprog
Orientering

- b) Den hastige tekniske udvikling i handels- og kontorfacene vanskeliggør en tilrettelæggelse af eksakt kundskab s stof.
Det må formodes, at den tekniske udvikling og strukturrationalisering (f. eks. i butiksfaget) i større og større udstrækning vil stille andre krav end hidtil til elever i dette erhvervsområde.
Man bør derfor overveje, at den "erhvervsforberedende" undervisning tilrettelægges således, at eleverne opøves i problemløsning og konstruktiv tænkning, indføring i bl. a. gruppepsykologiske problemer m. m.
- c) Da en væsentlig del af eleverne i 10. klasse ikke har truffet noget egentligt erhvervsvalg, jfr. pkt. 2, bør det derfor tilstræbes at formulere en række tilbud til eleverne, som opfylder nedennævnte kriterier:

- I. Ikke egentlig erhvervsundervisning.
 - II. "Undervisningsfag", som indeholder elementer, som kan være forberedende for en række erhverv.
 - III. Mulighed for at henlægge dele af undervisningen til en erhvervsskole.
- d) Ud fra disse synspunkter må derfor en egentlig handels- og kontorlinje frarådes. Som yderligere argument for at fraråde en handels- og kontorlinje kan anføres, at en tilrettelæggelse af en sådan linje kolliderer eller står i fare for at kolliderer med forudsætningen: "almen uden konkret erhvervsfagligt sigte".

4. Forslag til "undervisningsfag", som indeholder fælles elementer for flere erhverv.

- a) I efterfølgende oversigt er det forsøgt at formulere nogle emner (1. spalte - lodret), og det er ligeledes forsøgt angivet i hvilket omfang indføring i disse emner kan siges at være til nytte og gavn for elever, som vælger handels- og kontorfagene.
- b) Det bør overvejes at lade nogle af disse fag være obligatoriske (f. eks. engelsk og "kærnefagene"), medens man for de øvrige fag bør overveje at etablere kursus af kortere eller længere varighed med varierende indlæringsdybde.

Undervisningsfag på læringseskolen -
kursus til handelsmedhjælpereksamen

Forslag til "undervisningsfag" eventuelt kortvarige kursus i 10. klasse	Kontor				Butik				Handel		eventuelt "nye"		
	maskinskrivning	regning erhverv og samfund	bogføring	engelsk	tysk	forretn.prak.	Handelslære	butikksorient. og salgslære	varekundskab		systembeskrivn.	Matematik	E.D.B.
	kontorteknik							brancher og varekundskab					
	kontororg.							skilteskrivning					
	konterorient.	X	X	X	X	X	X		X		X	X	
		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
			X										

Undervisning i 10. skoleår i relation til de husligt beslægtede fag v/undervisningsinspektør
Else Elbæk

De arbejdsområder der her betegnes som "husligt beslægtede fag", er på mange måder forskellige, men har dog visse karakteristiske fælles træk, som er baggrunden for denne samlede behandling.

1. I de senere år er antallet af beskæftigede indenfor de husligt beslægtede fag, steget stærkt. Alt tyder på at denne udvikling vil fortsætte og flere og flere arbejdsopgaver vil flytte fra hjemmene til industri- og servicevirksomheder.
2. Det er i overvejende grad kvindelig arbejdskraft der beskæftiges indenfor disse områder. Dette forhold vil antagelig ikke ændre sig. En stigning i antallet af beskæftigede må næsten nødvendigvis være lig med en stigning i antallet af beskæftigede kvinder, da arbejdsreserven findes blandt den kvindelige del af befolkningen.
3. Der er en udtalt mangel på anerkendte uddannelser indenfor områderne. Dette forhold har længe været erkendt og fra flere sider har der været peget på det uheldige i denne kendsgerning. Bl.a. har kvindekommisionens udvalg for uddannelsesforhold gjort opmærksom på forholdet og foreslået at der gøres noget ved det. Spredte tilløb til etablering af forskellige uddannelser, har da også vist sig i den senere tid (sanitør-uddannelse, uddannelse af køkken- og institutionsledere). Det skal også nævnes at undervisningsministeriet har nedsat et udvalg - "udvalget vedrørende uddannelse af personale til varetagelse af husholdningsfunktioner på forskellige institutioner".

Da undervisningen i det 10. skoleår bør være almen og uden konkret erhvervsfagligt sigte, er det imidlertid ikke den enkelte uddannelses form, indhold eller niveau der har interesse her.

Her er formålet at overveje, om der - indenfor de husligt beslægtede fag - findes emner der -

- a. kan interessere eleverne i 10. klasse,
- b. kan være orienterende med henblik på senere erhvervsvalg,
- c. kan give eleverne en almen viden de kan have glæde af, uanset hvilket erhverv de senere vælger.

I oversigten er de husligt beslægtede fag samlet i fire grupper:

1. Levnedsmiddelfremstilling og distribution.
Her tænkes f.eks. på personale til større husholdninger (kostskoler, plejehjem, ungdomshjem m.v.)• På personale til kantiner, restauranter, cafeteriaer, industrivirksomheder der fremstiller levnedsmidler m.v.
2. Rengøringssektorer.
Her tænkes på rengøring af offentlige og private institutioner og virksomheder. Men også rengøring af private hjem, udført af rengøringselskaber, vil antagelig inden længe blive et arbejdsområde.
3. Textil- og tøjbehandling.
Her tænkes på vaskerier og renserier, på virksomheder der udlejer tekstiler m.v.
4. Omsorg og forsorg.
Dette store område er behandlet indgående andet sted i betænkningen og behøver derfor ikke yderlig omtale her.

Det kan diskuteres om gruppe 2 og 3 skal slås sammen til een gruppe, ligesom de emner der nævnes i oversigten er at betragte som eksempler.

Husholdningstekniske fag	Fam. og samfunds- fag	Andre fag (erhvervslære)					
Beskæftigelse indenfor: Levnedsmiddelfremstil- ling og distribution Rengøringssektorer Tekstil- og tøjbehand- ling Omsorg, forsorg			Virksomhedslære	X	X	X	X
			Arbejdsteknik	X	X	X	X
			Instruktion	X	X	X	X
			Arbejdsplan- lægning	X	X	X	X
			Forbruger- orientering	X	X	X	X
			Familieøkonomi				X
			Familiekundskab				X
			Tøjbehandling m.v.			X	X
			Rengøring, vedligeholdelse		X		X
			Tekstil- farvelære		X	X	X
			Redskabs- maskinlære	X	X	X	X
			Bolig- materialelære		X		X
			Husholdnings- kemi, - hygiejne	X			X
			Madlavning, Diæt	X			X
			Næringsmiddel- lære	X			X
			Ernæringslære	X			X

Forslag I til plan for 10. skoleår med henblik
 på samlæsning mellem 10. klasse og 3. real v/
 Rektor Ejvind Jensen og rektor Jørgen Egedal Poulsen

Obligatoriske Fællesfag	Samlæsning	Dansk Orientering	5 lektioner	11 lektioner
		Geografi, biologi og historie	6 lektioner	
Obligatoriske studietimer	Selvstændige studier	Individualiserede kurser	2 lektioner	2 lektioner
Ikke obligatoriske tilvalgsfag		Sang Musik Formning Hjemmefag Værkstedsfag Sport m.v.		17 lektioner
		Fremmedsprog III Brede erhvervsret- tede fag, samt øvrige tilbudsfag		
	eventuelt niveaudelt	Regning og matematik	5 lektioner	
		Engelsk Tysk	4 lektioner 4 lektioner	
		Fysik/kemi	2 lektioner	

Forslag II til plan for 10. skoleår

v/

Rektor Ejvind Jensen og rektor Jørgen Egedal Poulsen

Obligatoriske fællesfag	Samlæsning	Dansk	4 lektioner	7 lektioner
		Samtidsorientering	3 lektioner	
Obligatoriske studietimer	Individualiserede kurser og selvstændige studier	Bl.a. "Smalle sær-fag" jvf. side 27	3 lektioner	3 lektioner
Ikke obligatoriske Tilvalgsfag		Sang Musik Formning Hjemmefag Værkstedsfag Sport m.v.	3 lektioner	20 lektioner
	evt. niveaudelte	Regning og matematik	5 lektioner	
		Engelsk Tysk	4 lektioner 4 lektioner	
	Interessedelte fag	Historie Geografi Biologi Naturfag	4 lektioner	

Bemærkninger til de 2 planer,

1. De opstillede planer har til formål at illustrere mulighed for samlæsning i folkeskolens 2 nuværende afdelinger på 10. trin. Planerne må ses i naturlig sammenhæng med de forudgående skoleårs undervisning.
2. Begge planer omfatter 30 lektioner á 47½ minut i gennemsnit. Det må pointeres, at vi mener, moduler eventuelt á 30 minutter vil give en smidigere undervisningsramme - og specielt være en hjælp ved etablering af kortere kurser, oplæg i storgrupper - ligesom man hensigtsmæssigt vil kunne tilpasse lektionslængder til fagenes og elevernes særlige forudsætninger.
3. Lektionsplan nr. I omfatter ialt 11 obligatoriske lektioner og lektionsplan nr. II 7 lektioner inden for dansk og orienteringsfag.
4. For at imødekomme elevernes ønske om mulighed for fordybelse i områder, der har speciel interesse, herunder emner, som peger frem imod fortsat uddannelse, er der givet mulighed for 2-3 studielektioner, som skal være obligatoriske, idet eleven her udformer sin egen studieplan.
5. Niveaudeling kan - indtil materialer foreligger - etableres i regning og matematik samt sprog. Sprogene er valgfrie - fransk og latin er lagt uden for det faste skema. Sport er placeret i tilvalgsgruppen.
6. Et specielt problem gør sig gældende med hensyn til orienteringsfagene og her afviger de to forslag fra hinanden.

Lektionsforslag I: Her er afsat 6 lektioner, således at en time hver uge anvendes til aktuell orientering fælles for alle elever - uanset om de ønsker realeksamen i et eller flere af de tre fagdelte orienteringsfag. - Det forudsættes at alle elever har deltaget i orienteringsundervisning i 8., 9. skoleår med stærk vægt på samtidsorientering. Stoffet i 10. sko-

leår indenfor de tre realfag aktualiseres mest muligt og læses som periode-kurser, hver omfattende 1/3 af året - og eleverne kan tilvælge alle kurser eller kun et enkelt eller to. De elever, som ikke vælger alle 3 realkurser, deltager automatisk i udvidet samtidsorientering. Lektionerne lægges parallelt, og der stilles 3 lærere til rådighed, som placeres således, på de enkelte fag, at lærerfaktoren til enhver tid udnyttes mest hensigtsmæssigt.

Fysik/kemi på realniveau læses som tilvalgsfag.

Lektionsplan II; Her har vi tildelt alle elever 3 fælleslektioner i samtidsorientering, idet realkursusfagene, der her omfatter geografi, biologi, historie og fysik/kemi, tildeles 4 lektioner hele året, således at eleverne kan vælge op til 2 af disse fag. Hvert kursus omfatter $\frac{1}{2}$ år. Der kan altså, hvis denne plan følges, her ikke blive tale om en "fuld realeksamen", således som det kræves i øjeblikket. Også her har vi anset det for væsentligt, at eleverne får mulighed for obligatoriske studietimer, hvor specielle interesser kan tilgodeses.

7. Elever, som ikke ønsker fuld realeksamen - eller kun aflægger prøve i enkelte fag - vil have mulighed for at sammensætte en studieplan, der i høj grad er præget af fleksibilitet, bl.a. gennem de valgmuligheder, skolen kan tilbyde.
8. Som en særlig løsning på problemet "smalle særfag", tilpasset den enkelte elevs særlige interesser og behov, kunne foreslås, at man f.eks. 3-4 uger fordelt i løbet af 10. skoleår, lagde skemaet om, således at specielle studieperioder erstattede det normale skema.

Man kunne her lade skolens forskellige værksteder, særlokaler og bibliotek stå til elevernes rådighed, således at man tilrettelagde en undervisning, som i den første uge specielt sigtede på at indføre eleverne i forskellige bre-

de uddannelsesområder med henblik på mere differentierede tilbud de sidste perioder. Eleven kunne da individuelt fordybe sig i emner, som havde hans særlige interesse. Der måtte i disse perioder være mulighed for gruppe- og individuelle ekskursioner, som kunne være naturlige, for at det særlige formål skal opfyldes, som tillægges disse uger.

En omlægning af det normale skema, således som det her er skitseret, vil betyde, at alle fag bidrager til en sådan periode på lige vilkår, og for eleverne vil det bl.a. være en god træning i selvstændigt at udnytte de studiemæssige færdigheder, som er blevet opøvet de foregående år.

Skitse til fag- og timefordeling for heltidsundervisning på
10. årgangstrin
v/ fuldmægtig Henrik Helsted

	Redskabsfag	Orienteringsfag	Praktisk- musiske fag
"Fællesfag" (12) (fælles undervisning hele skoleåret)			
A. obligatoriske (8)	Dansk = mdt. & skr. kommunikation (2) Regning (2)	Natur- & samfundsorientering (4) (hist., geogr. biol., kult.-hist.)	
B. alternative (4)		Psykologi (2) Datalogi (2)	Musik (2) Formning (2) Værkstedsfag (2) Hjemmefag (2) Idræt (2)
"Niveaufag" (10) (niveaudelt undervisning hele el. del af året)			
C. obligatoriske (6)	Matematik I, II (2) Engelsk I, II (4)		
D. alternative (4)	Tysk I, II (4) Fransk I, II (4)	Naturlære I, II (4) (fysik & kemi)	
"Kursusfag" (8) (fælles undervisning del af skoleåret)			
E. alternative (6)	Fransk/Tysk (4)	"Brede særfag" (6)	
F. frivillige (2)		"Smalle særfag" (2)	Hobbyfag (2)

Bemærkninger;

Tallene i parantes angiver ugentlige timetal. De giver sammenlagt 30 timer, heraf 2 frivillige.

ad A: Det lave timetal i dansk må ses på baggrund af, at dette fag begrænses til "mundtlig og skriftlig kommunikation", idet litteratur m.v. henlægges til orientering.

ad B; De her nævnte 7 fag forudsættes at kunne kombineres frit 2 og 2, jfr. timetallene.

ad D: Der bliver kun mulighed for at følge ét af fagene inden for denne gruppe, dog kan tysk eller fransk tilvælges som kursusfag, jfr. under E.

ad E; Det afgørende i skitsen skulle være, at der bliver et rigeligt timetal til de erhvervsorienterende fagområder, navnlig til de såkaldt "brede særfag". Selv elever med 3 fremmedsprog eller med naturlære + 2 fremmedsprog vil dog få 2 + 2 ugentlige timer til særfag.

Forslag til fagplan for 10. klasse i
folkeskolen v/undervisningsinspektør
Jens Bach

Fagrække:

A. Almene fag

1. Dansk
2. Regning
3. Orientering

B. Valgfrie fag:

1. Maskinskrivning
2. Regnskabsføring
3. Engelsk
4. Tysk
5. Matematik
6. Naturlære
7. Praktisk arbejde
8. Husgerning, håndgerning, formning
9. Sang og musik
10. Barnepleje
11. Foto-filmkursus
12. Socialt orienterings kursus
13. Udvidet færdselslære (teoretisk grundlag for køre-
prøve f.eks.)

Kommentar:

ad A I dansk må problemerne m.h.t. overgang til faglige skoler være få og letløselige. I regning må det specielle for både handelsskole og teknisk skole kunne klares med mindre kurser.

Orientering er så bredt, men også så vigtigt, at opdeling i emneområder kan muliggøre en deling flere skoler imellem. Derved kan eleverne skånes

for at få de samme emner præsenteret i forskellige skoleformer.

ad B

I rækken af valgfri fag vil der i folkeskolen være behov for, at alle disse kurser kan være tilgængelige for elever i 10. klasse, ligesom der hele tiden må være mulighed for, at en elev kan tage nye fag op, selv om det først bliver i 10. skoleår. Herved opnås bl.a. følgende fordele:

- 1) Det er aldrig for sent at vælge et fag
- 2) Fejlvalg undervejs kan rettes
- 3) Opstået behov for særlige kurser kan imødekommes f.eks. enkelte fag på bestemte niveauer (tysk til t., naturlære).

I sprogene og i matematik/naturlære med fast definerede timetal/fagområder for forskellige niveauer, må eleverne i ungdoms- aften- og fagskoler m.v. kunne fortsætte på de niveauer, hvortil de er nået.

Vil de faglige skoler tage emnerne op som en fortsættelse, eller finde nye områder skulle alle muligheder være til stede.

Semesterkurser på mange områder vil kunne bidrage til, at den enkelte elev et par gange i skoleåret får mulighed for ny- eller omvalg.

Forslag til niveaubeskrivelse i faget engelsk,
udarbejdet af arbejdsgruppen for faget engelsk

Arbejdsgruppen har opstillet 4 niveauer for faget, idet man har tænkt sig at lade niveau I være knyttet til 7. og 8. klassetrin, niveau II til 8. og 9. klassetrin, niveau III til 9. og 10. klassetrin og niveau IV til 10. klassetrin.

Det vil herefter for en dygtig elev være muligt i løbet af de 4 skoleår at nå op på det højeste niveau, ligesom andre elever vil kunne tage sig mere tid til de enkelte niveauer og eksempelvis afslutte efter 10. skoleår med niveau **III**.

Den efterfølgende skitse viser, hvorledes en elev efter undervisningen på niveau I i 7. klasse har mulighed for at gå videre til niveau II i 8. klasse, medens en anden elev, der endnu mangler forudsætningerne for at kunne læse niveau II i 8. klasse, vil have mulighed **for** på dette klassetrin, at læse niveau I i endnu et år.

På samme måde vil der være differentierede muligheder i de tre øvrige skoleår.

10			IV	
9		III		
8	I	II		
7				

Niveaubeskrivelse af engelsk I.

Ved slutningen af niveau I kan man forvente, at eleverne har:

- a) kendskab til ca. 1000 af de mest anvendte ord.
(basic working vocabulary)
- b) god og tydelig artikulation af karakteristiske engelske lyd og træning i de to vigtigste intonationsmønstre.
(basic training in sounds and intonation patterns)
- c) færdighed i at stille og besvare spørgsmål om dagligdags situationer.
(basic speaking ability)
- d) færdighed i at læse og forstå tekster i let sprogform.
(basic reading ability)
- e) kendskab til elementær formlære: Artiklerne, talordene, de vigtigste pronominer, substantivernes flertal og ejefald, adjektivernes gradbøjning, verber (regelmæssige og de mest almindelige uregelmæssige - herunder brugen af to do og udvidede tidsformer). Alt i elementære strukturer.
(basic grammatical patterns and structures)
- f) nogen øvelse i skriftlig brug af sproget på et elementært plan.
(basic writing ability)

En forudsætning er mindst 320 timer fordelt på klasserne til og med 7.

Niveaubeskrivelse af engelsk II.

Ved afslutningen af niveau II kan man forvente, at eleverne har:

- a) kendskab til 1400-1500 af de mest almindelige ord, der har relation til deres begrebsverden.
- b) færdighed i at opfatte og gengive lyd særlig med henblik på de betydningsadskillende fonemer samt øvelse i intonation.
- c) nogen færdighed i at føre samtale om emner inden for deres interesseområder med særlig vægt på anvendelse af sprogmønstre fra almindeligt talt engelsk.
- d) færdighed i at læse og forstå noget sværere tekster - og så sådanne, der rummer ord, der går noget ud over det i punkt a) anførte ordforråd.
- e) udvidet kendskab til formlære, omfattende en mere detaljeret indøvelse af pronominer samt adverbiernes dannelse og brug. Der lægges særlig vægt på de i tekstens forekommende verber og de hermed forbundne strukturer.
- f) Nogen færdighed i at udtrykke sig i skriftlig form i simple sproglige strukturer med vægt på en friere, selvstændig brug af sproget. (lettere, friere kompositioner, brevskrivning, billedbeskrivelse etc.).

Niveaubeskrivelse af engelsk III.

Ved slutningen af niveau III kan man forvente, at eleverne har:

- a) kendskab til 1700-1800 af de almindeligste ord, der har relation til deres begrebsverden og ord, der bruges i almindeligt dagligt omgangssprog.
- b) god sikkerhed i at opfatte og gengive lyd og nogen færdighed i intonation.
- c) færdighed i at føre samtale om emner inden for deres interesseområder med anvendelse af sprogmønstre, der er almindelige i dagligdags engelsk. Kendskab til almindeligt brugte idiommer og nogen færdighed i selvstændigt at gøre rede for stof, der har været behandlet.
- d) færdighed i at læse og forstå noget sværere tekster - også sådanne, der rummer ord, der går en del ud over det under punkt a) nævnte ordforråd. Nogen færdighed i oversættelse af en ikke for elementær engelsk tekst til dansk.
- e) udvidet kendskab til formlære omfattende det under niveau I + II anførte, til adjektiverne, til adverbierne placering og brug, præpositioner samt ordstilling. Færdighed i brug af ing-former og passiv. Kendskab til hovedregler for tegnsætning og stavelsesdeling.
- f) færdighed i at udtrykke sig skriftligt i almindelige sproglige strukturer og med anvendelse af almindeligt brugte idiommer med vægt på en friere, selvstændig brug af sproget.

Nogen færdighed i skriftlig oversættelse af en lettere dansk tekst til engelsk.

Niveaubeskrivelse af engelsk IV.

Ved slutningen af niveau IV kan man forvente, at eleverne har:

- a) et ordforråd, der er så stort, at det dækker, hvad der er nødvendigt, for at man kan klare sig i en almindelig dagligdags engelsksproglig situation, udvidet med ord fra områder inden for litteratur og samfundsforhold i bred betydning.

Talmæssig angivelse af ordforråd er ikke formålstjenlig på dette trin.

- b) sikkerhed i at opfatte og gengive lyd samt en acceptabel intonation.
- c) færdighed i at anvende det "under punkt a) nævnte ordforråd, således at de er i stand til at klare sig på egen hånd i en almindelig engelsksproglig situation samt færdighed i selvstændigt, mundtligt ved brug af almindelige sprogmønstre og idiomer at gøre rede for stof, som dels har været behandlet i klassen, dels har været behandlet af eleven på egen hånd.
- d) færdighed i at læse og forstå engelske tekster i let bearbejdet eller slet ikke bearbejdet form. Færdighed i oversættelse af en sværere engelsk tekst til dansk.
- e) overblik over hovedtrækkene af form læren.
- f) færdighed i at udtrykke sig skriftligt i en i det væsentlige korrekt form med anvendelse af almindeligt brugte strukturer og idiomer og med vægt på en friere, selvstændig brug af sproget.

Færdighed i skriftlig oversættelse af en ikke for svær dansk tekst til engelsk.

FÆRDIGHED I AT UDTRYKKE SIG SKRIFTLIGT I EN KORREKT FORM. OVERSÆTTELSE AF ENH. TEKST TIL ENGLISK. OVERBLIK OVER FORMLÆREN I HOVEDTRÆK. KENDSKAB TIL DE VIGTIGSTE SYNTAKTISKE REGLER.	FÆRDIGHED I AT UDTRYKKE SIG SKRIFTLIGT I EN KORREKT FORM. OVERSÆTTELSE AF ENH. TEKST TIL ENGLISK. OVERBLIK OVER FORMLÆREN I HOVEDTRÆK. KENDSKAB TIL DE VIGTIGSTE SYNTAKTISKE REGLER.	FÆRDIGHED I AT UDTRYKKE SIG SKRIFTLIGT I EN KORREKT FORM. OVERSÆTTELSE AF ENH. TEKST TIL ENGLISK. OVERBLIK OVER FORMLÆREN I HOVEDTRÆK. KENDSKAB TIL DE VIGTIGSTE SYNTAKTISKE REGLER.	FÆRDIGHED I AT UDTRYKKE SIG SKRIFTLIGT I EN KORREKT FORM. OVERSÆTTELSE AF ENH. TEKST TIL ENGLISK. OVERBLIK OVER FORMLÆREN I HOVEDTRÆK. KENDSKAB TIL DE VIGTIGSTE SYNTAKTISKE REGLER.	FÆRDIGHED I AT UDTRYKKE SIG SKRIFTLIGT I EN KORREKT FORM. OVERSÆTTELSE AF ENH. TEKST TIL ENGLISK. OVERBLIK OVER FORMLÆREN I HOVEDTRÆK. KENDSKAB TIL DE VIGTIGSTE SYNTAKTISKE REGLER.
FÆRDIGHED I LÆSNING AF SKØNLITTERÆRE TEKSTER, AVISSTOF, ETC. UDARBEJDET ELLER LÆTTERE BEARBEJDET	STØRRE FÆRDIGHED I LÆSNING MED FORSTÅELSE. NOGEN FÆRDIGHED I OVERSÆTTELSE TIL DANSK.	STØRRE FÆRDIGHED I FORSTÅELSE LÆSNING.	BASIC WRITING ABILITY. BASIC GRAMMATICAL PATTERNS AND STRUCTURES. BASIC READING ABILITY.	BASIC WRITING ABILITY. BASIC GRAMMATICAL PATTERNS AND STRUCTURES. BASIC READING ABILITY.
FÆRDIGHED I PÅ EGEN HÅND AT KLARE DAGLIGDAGS ENGLISKSprogliche situationer. SELVSTÆNDIG REDEGØRELSE FOR BEHANDLET STOF	GOD FÆRDIGHED I SAMTAL MED BRUG AF GÆNGSE SPROGMØNSTRER. IDIOMER. AF REFERAT TEKSTER.	FÆRDIGHED I SAMTAL OM INTERESSEEMNER.	BASIC SPEAKING ABILITY. BASIC TRAINING IN SOUNDS AND INTONATION.	BASIC SPEAKING ABILITY. BASIC TRAINING IN SOUNDS AND INTONATION.
SIKKERHED I OPFATTELSE OG GENGIVELSE AF LYD. FÆRDIGHED I BRUG AF INTONATIONS-MØNSTRER.	RET GOD SIKKERHED I OPFATTELSE OG GENGIVELSE AF LYDINTONATION.	NOGEN FÆRDIGHED I OPFATTELSE OG GENGIVELSE AF LYD-INTONATION.	BASIC TRAINING IN WORKING VOCABULARY.	BASIC TRAINING IN WORKING VOCABULARY.
UDVIDET ORDFORRÅD. ORD FRA OMRÅDER INDEN FOR SAMFUNDS- FORHOLD. SOCIALE SITUATIONER. LITTERATUR. ETC. INGEN TALMÆSSIG ANGIVELSE PÅ DETTE TRIN.	UDVIDET ORDFORRÅD. CA. 1700 - 1800 ORD.	UDVIDET ORDFORRÅD TIL 1400 - 1500 ORD.	UDVIDET ORDFORRÅD TIL 1400 - 1500 ORD.	UDVIDET ORDFORRÅD TIL 1400 - 1500 ORD.

Forsøg på grafisk fremstilling af undervisningsforløbet for faget engelsk til og med 10. skoleår. Cirkelbuen skal illustrere det koncentriske princip med stadig udvidelse af stoffet. Det sidste trin i forløbet er III. real.

Uddannelsesforsøg i jern- og metalindustrien v/Rektor Ejvind Jensen og sekretær U. Spanger-Andersen

Et udvalg, nedsat af undervisningsministeriet, har undersøgt mulighederne for en fornyelse af de faglige grunduddannelser, således at den ofte kritiserede lærlingeuddannelse kan erstattes af et mere tidssvarende, flexibelt uddannelsessystem, som tilfredsstiller erhvervslivets behov for uddannet arbejdskraft og de uddannelsessøgendes ønsker om gennem en række tilbud at kunne vælge netop den uddannelsesretning, som i indhold og varighed svarer til de pågældendes evner og interesser.

I jern- og metalindustrien - der var et af de større områder, som blev udpeget til at gennemføre forsøgsundervisning - har man i store træk udformet et trindelt uddannelsessystem, hvor den enkelte elev aktiveres til selv at deltage i beslutningsprocessen med hensyn til valg af uddannelsesområde, idet dette begyndes bredt, men indsnævres efterhånden som eleven for hvert uddannelsesstrin vælger et mere afgrænset område.

Uddannelsesforsøget i jern- og metalindustrien er resultatet af et snævert samarbejde mellem undervisningsministeriet og jern- og metalindustriens organisationer, og uddannelsessystemet er godkendt af lærlingerådet samt skolerådet for de tekniske skoler. Metalindustriens lærlingeudvalg står som garant for forsøgets gennemførelse, hvilket betyder, at forsøgets elever hvad angår løn- og arbejdsforhold så vidt muligt lige-stilles med lærlinge, der har indgået et almindeligt læreforhold. Lærlingeloven er for forsøgets elever erstattet af et cirkulære fra undervisningsministeriet af 23. maj 1969, og for løn- og arbejdsforhold er der mellem jern- og metalindustriens organisationer truffet aftale om regler, der stort set svarer til bestemmelserne herom for lærlinge.

Fagligt område.

Forsøgsundervisningen omfattede oprindeligt smede- og maskinarbejderfaget, som indeholder et væld af uddannelsesmuligheder, spændende fra finmekanik og elektronik til smede- og svejseteknik.

Imellem disse yderpunkter findes de typiske servicebrancher, hvoraf kan nævnes: automekaniker-, flymekaniker-, kon-tormaskinemekaniker- og landbrugsmaskinsmedebranchen.

Senere er elektrikerfaget inddraget i forsøget, hvilket er ensbetydende med yderligere uddannelsesstilbud inden for det elektro-tekniske område, som erfaringsmæssigt virker tiltrækkende på de unge.

Uddannelsens foreløbige opbygning.

Uddannelsen består af 2 dele.

Under 1. del gennemføres uddannelsen på Metalindustriens Fagskole, suppleret med praktikophold på forskellige virksomheder. Fagskolen har under hele 1. del ansvaret for elevens uddannelse.

Under 2. del overtages uddannelsesansvaret af en virksomhed, som videreuddanner eleven efter nærmere fastsatte regler, og som skal påse, at eleven følger undervisningen på teknisk skole. Når uddannelsen i 2. del er afsluttet med tilfredsstillende resultat, har eleven samme faglige status som den, der har gennemført en tilsvarende lærlingeuddannelse.

Uddannelsesforsøget indledtes i efteråret 1969 med ca. 250 elever, som altså for øjeblikket gennemgår uddannelsens første del, som varer 1 år, med mindre eleven undervejs har foretaget omvalg.

Undervisningen på fagskolen omfatter, foruden det faglige pensum, også undervisning i fag af mere almen karakter enten som obligatoriske fag eller som tilbuds-fag.

Der er i forsøgets hidtidige forløb indsamlet et omfattende erfaringsmateriale, som endnu ikke er færdigbearbejdet,

men materialet har givet forsøgets ledelse en fornemmelse af, at visse ændringer vil være påkrævet for det elevhold, som skal påbegynde uddannelsen i september 1970.

1. del er opdelt i 3 trin.

1.trin omfatter 5 uger på Fagskolen efterfulgt af 9 ugers praktik på 3 væsentlig forskellige virksomheder. Under skoleopholdet præsenteres jern- og metalindustriens mangeartede arbejdsprocesser for eleven samtidig med, at der indøves færdigheder i nogle typiske arbejdsprocesser. I de efterfølgende praktikperioder oplever eleven værkstedsmiljøet og kan herunder orientere sig om erhvervslivets beskæftigelsesmuligheder. Ved afslutningen af praktikperioderne skal eleven i samråd med skolen og på baggrund af egne erfaringer i trin 1 vælge et mere afgrænset uddannelsesområde, nemlig en af følgende 4 hovedkombinationer:

- A. Maskin- og værktøjsteknik
- B. Smede-, svejse og VVS-teknik
- C. El- og finmekanisk teknik
- D. Transportmiddelteknik.

Ved siden af den faglige undervisning gives der en undervisning i fag af mere almen karakter dels som obligatoriske fag, dels som tilbudsfag. Omstående plan gælder første undervisningsperiode på 5 uger.

2. trin omfatter 7 ugers undervisning på Fagskolen i den hovedkombination, eleven har valgt. Undervisningen omfatter de arbejdsprocesser og -discipliner, som dækkes af hovedkombinationens foreløbige arbejdstitel. Praktikopholdet omfatter 7 uger fordelt på 2 virksomheder, som beskæftigelsesmæssigt ikke afviger væsentligt fra hinanden. Ved afslutningen af praktiktiden skal eleven på grundlag af de nu indhøstede erfaringer og med henblik på fortsat uddannelse vælge mellem et antal delkombinationer afledt af den valgte hovedkombination.

3. trin omfatter 7 ugers undervisning på Fagskolen i den valgte del-kombination. Dette trin har til formål at give eleven grundig indlæring i beslægtede branchers grundlæggende og til dels også videregående arbejdsprocesser således, at eleven efter et 7 ugers praktikophold vil kunne træffe sit endelige erhvervsvalg på baggrund af sine egne erfaringer og oplevelser dels fra Fagskolen og dels fra de virksomheder, hvor praktikperioderne er gennemført.

Afslutningen af 3. trin betyder også afslutning af uddannelsens 1. del, som tillige benævnes "tilvalgsdelen", idet eleven efter afslutning af hvert trin også har mulighed for at forlade uddannelsen eller vælge et andet uddannelsesområde, hvilket betyder, at det pågældende trin må gennemføres på ny. Denne omvalgsmulighed er åbnet, for at man i alle parter interesse kan sikre sig, at eleven i løbet af det første uddannelsesår kan søge sig på plads inden for de arbejdsområder, den pågældende har lyst og evner til at beskæftige sig med.

Uddannelsens 2. del vil efter de foreløbige planer blive gennemført med udgangspunkt i en valgt erhvervsvirksomhed som vekselvirkning mellem uddannelse på skole og uddannelse på værksted.

Varigheden afhænger her af det valgte speciale. Denne del af uddannelsen bliver sandsynligvis opbygget trinvis i forskellige moduler, således at den enkelte når som helst kan bygge et nyt uddannelsesmodul på sin faglige uddannelse.

Dette skulle dels imødekomme interesseudviklingen hos den enkelte og dels give mulighed for, at erhvervslivet til stadighed gennem korte omskolingskurser kan have veluddannede medarbejdere til rådighed for at imødekomme de skiftende vilkår i det moderne industrisamfund.

Detallerne for 2. del's indhold og opbygning er for tiden under udarbejdelse, og det vil derfor ikke på nuværende tidspunkt være muligt at orientere nærmere herom, men der vil under alle omstændigheder blive tale om en moderne flexibel uddannelse, som i omfang og kvalitet mindst svarer til lærlingeuddannelsen i jern- og metalindustrien.

Uddannelsesforsøget er åbent for piger og drenge fra det storkøbenhavnske område, der har gennemgået mindst folkeskolens 9. klasstrin, og som ønsker uddannelse i jern- og metalindustrien.

I første undervisningsperiode på 5 uger indgår fag af mere almen karakter med følgende samlede timeantal:

Psykologi	4
Notat- og referatteknik	1
Teknisk engelsk	14
Tilbudsfag (herunder bl.a. sprog, EDB teknik, specialundervisning, musiske fag)	21
Lov om arbejderbeskyttelse og bestemmelser	2
Generelt	1
Medborgerkundskab	7
Diskussions- og mødeledelse	5
Legemspøje	9
Førstehjælp	6
	70

Udviklingen af 10. klasse i folkeskolen
v/undervisningsinspektør
Jens Bach

Allerede før ændringen af folkeskoleloven af 16. Juni 1962, hvor der blev skabt lovmæssigt grundlag for, at der i folkeskolen kan tilbydes alle skolens elever 10 års skolegang, var der forskellige steder i landet oprettet og gennemført 10. klasse.

For elever, der optages i folkeskolens realafdeling, betragtes et ti-årigt skoleløb som en selvfølge. I løbet af de sidste 10 år er forståelsen vokset for, at alle folkeskolens elever bør have muligheden for 10 års skolegang.

Men interessen for denne fortsatte skolegang hos elever, forældre og erhverv skyldes bl.a. også mulighederne, der er skabt for, at eleverne ved udgangen af 9. og 10. klasse kan deltage i statskontrollerede prøver. På grundlag af disse kan der fås et bevis, der viser vurderingen i hovedfagene: dansk, regning og orientering, men også i andre fag, hvori der er modtaget undervisning.

Da prøverne indførtes, var det et hovedsynspunkt, at der kunne aflægges prøve i alle fag. Men efterhånden har den opfattelse gjort sig gældende, at det vil være rimeligere at søge gennemført en begrænsning af prøvernes antal, - og alene lade skolens vurdering i visse af fagene komme til udtryk i års-karaktererne. Endnu er spørgsmålet uafklaret, men i England er det et bærende synspunkt, at eleven skal have mulighed for at tage prøve i de frivillige fag, hvor han har sin styrke. En ordning, hvorunder man giver eleven lejlighed til at vise, at han har ydet noget på et felt, tillægger man en vis karakteropdragende virkning.

Kravene om den enkelte elevs forudsætning må imødekommes ved, at prøver og eksaminer mere går på præstation og arbejdsform i enkeltfag, end på en alt for fastlagt fagrække.

Nogle mener, at prøverne må være af en sådan karakter, at de ikke er bundet til en bestemt indlært stofmængde - eller afgrænsede færdigheder.

De ønskes gjort brede og åbne, således at eleven kan demonstrere varierede løsningsmuligheder, udnytte den viden og de færdigheder, som er erhvervet i, men også uden for skolen, således at eleven i sit daglige arbejde ikke bindes til et afgrænset pensum eller fagligt stof, men i almindelighed belønnes for hvad han kan i faget. Der tænkes her på det stigende antal muligheder for indlæring igennem massemedier og udnyttelse af de mange uddannelses tilbud, som i dag gives i og uden for folkeskolen.

Prøveformer som ovenfor beskrevne vil virke tilbage på undervisningen på en sådan måde, at der bliver mulighed for stærkere at imødekomme hensynet til individuelle forudsætninger og interesser hos eleverne.

Tilslutningen til den fortsatte skolegang i 8., 9. og 10. skoleår har efter 58-lovens virkning vist sig stærkt stigende, hvilket har givet sig udtryk i den stærke vækst af elev- og klassetal for disse årgange.

1961/62	var der	3 lo. kl. med	33 elever
1962/63	- -	5 - - -	64 -
1963/64	- -	42 -	731
1964/65	-	60 -	1048
1965/66	- -	114 - - -	1792
1966/67	-	230 -	3762
1967/68	- -	353 -	5722
1968/69	- -	610 -	9865
1969/70	-	801 -	12448

Vedrørende time- og fagfordeling for 10. klasse på skoler, der har deltaget i forsøgs- og udviklingsarbejde kan der henvises til Danmarks Pædagogiske Instituts publikation nr. 66: Jens Bjerg: Enhedsskole og tilvalg i folkeskolen.

Uddannelserne inden for handels- og kontorområdet er med hensyn til læretidens længde afhængig af den forudliggende skolegang. Lærlinge med 9 års skolegang kan gennemføre læretiden på 3 år, mens 10 års skolegang bevirker at læretiden kan begrænses til $2\frac{1}{2}$ år.

Elevtallet i 10. kl., 3. real og 1. g. (med overgang fra 2. real) samt 16-årige elever i læringskoler og ved ungdomsundervisning. Absolut og i procent af 16-årige.

	10. kl.		3. realkl.		1. g. (fra 2. r.)		Lærlinge- skoler 1/		Efter- skoler m.v.		Elevtal i alt		16-årige i alt	
	abs.	o/o	abs.	o/o	abs.	o/o	abs.	o/o	abs.	o/o	abs.	o/o	abs.	abs.
1966	3762	4,9	21964	28,9	6116	8,0	9123	12,0	2063	2,7	43028	56,5	76000	
1967	5722	7,5	21615	28,2	6979	9,1	6329	8,3	1927	2,5	42572	55,6	76602	
1968	9865	13,5	24926	34,2	7270	9,9	5295	7,2	1740	2,3	49096	67,1	72855	
1969	12448	16,7	25493	34,2	6970	9,3	4421	5,9	2027	2,7	51359	68,8	74561	
1970	13970	18,6	25211	33,5	6874	9,1	- 2/	- 2/	2213	2,9	48268	64,1 ^{3/}	75277	

1/ Antallet af lærlinge formodes at være ca. 25% højere end antallet af elever på læringskoler. Afgivelsen kan skyldes, at et antal lærlinge, som har indgået

kontrakt, endnu ikke er optaget på skole.

2/ Tallene foreligger endnu ikke.

3/ Excl. elever i læringskoler.

Engelske skoleforhold
v/rektor Ejvind Jensen
og undervisningschef Bjørn Westh

Skolernes administration

Den engelske skoleadministration er stærkt decentraliseret. Centralt fastlægges tilsyneladende kun de mest nødvendige ting vedrørende undervisningens omfang, økonomi, lærerlønninger osv., ligesom man ved en gruppe inspectors (fagkonsulenter) vejleder og hjælper de lokale myndigheder og skoler. Amterne (counties) udøver den egentlige administrative myndighed over for skolerne, bortset fra skoler i købstæder over en vis størrelse (ca. 70.000 indbyggere). Her er der tale om et vist bymæssigt selvstyre også på dette område. Yderligere har den enkelte skole, undertiden endog den enkelte lærer, en meget udstrakt frihed til selv at fastlægge sin undervisningsplan. Skolerne varierer derfor meget både med hensyn til indhold og organisation.

Eksaminer og prøver

Den mere traditionelle skoleeksamen er "General Certificate Examination". Den administreres af 8 forskellige eksamenskommissioner, der hver udsender sine prøver (skriftlige). Disse forskellige eksamenskommissioner administreres af de forskellige universiteter, og eksaminerne er vel i deres oprindelse universiteternes optagelsesprøver. Det er dog således, at en hvilken som helst eksamen giver adgang til et hvilket som helst universitet. Eksamen er niveaudelt: General Certificate

Examination Ordinary Level (svarer nærmest til realeksamen) foregår i reglen i 16 års alderen, mens General Certificate Examination Advanced Level (svarer nærmest til studentereksamen) i almindelighed hører hjemme i 18års alderen, men den kan også bestå tidligere (fra 16 års alderen) ligesom "ordinary level" kan tages senere.

Eksaminerne aflægges fagvis, og kan senere suppleres.

For at blive optaget på et universitet skal advanced level være bestået i mindst 3 fag, mens 1 til 2 fag på dette niveau giver adgang til andre højere uddannelser (tilpasset de fag, der er aflagt prøve i).

Eksamen bestået på ordinary level giver adgang til visse mellemuddannelser samt en række erhvervsuddannelser (omtrent svarende til dem, der herhjemme kræver (eller har krævet) realeksamen), nogle uddannelser kræver eksamen i flere fag end andre.

Senere er kommet en ny eksamen eller prøve til, Certificate of Secondary Education (vel nærmest svarende til 9. - 10. klassernes statskontrollerede prøve). Denne eksamen forestås af skolemyndighederne distriktvis. Der er 14 forskellige distriktseksamenskommissioner, som ingen forbindelse har med eksamenskommissionerne til general certificate. Den nye prøveform vinder stadig større udbredelse, og det er nu fastlagt, at taget med højeste karakter står den lige med general certificate ordinary level. Nogle pædagoger ser det som et mål, at denne nye prøve skal kunne aflægges i alle fag og af alle elever uanset skolebegavelse, mens andre ser en fare i denne bestræbelse, idet de er bange for, at den i alt for høj grad skal formalisere undervisningen specielt for de svageste elever.

Som en forberedelse til den udvidelse af undervisningspligten, som skulle finde sted i 1970, men nu er udsat til 1973, har en kommission gennemarbejdet skolens og fagenes indhold specielt med henblik på, hvad der kan gøres for de svageste elever, som let kan komme i farezonen, hvis de tvinges

til at gå for mange år i skoleformer, der ikke siger dem noget, og som de derfor måske får direkte uvilje imod med alle de uheldige personlige og sociale konsekvenser, det kan medføre. "The Newsom Report" udkom i 1963 og er et ret omfattende værk (300 sider) med mange forslag til en skolepraksis, der særlig henvender sig til de skolemæssigt svage elever. Den anbefaler en række undervisningsområder, som der ikke skal afholdes prøve i.

Skolestruktur

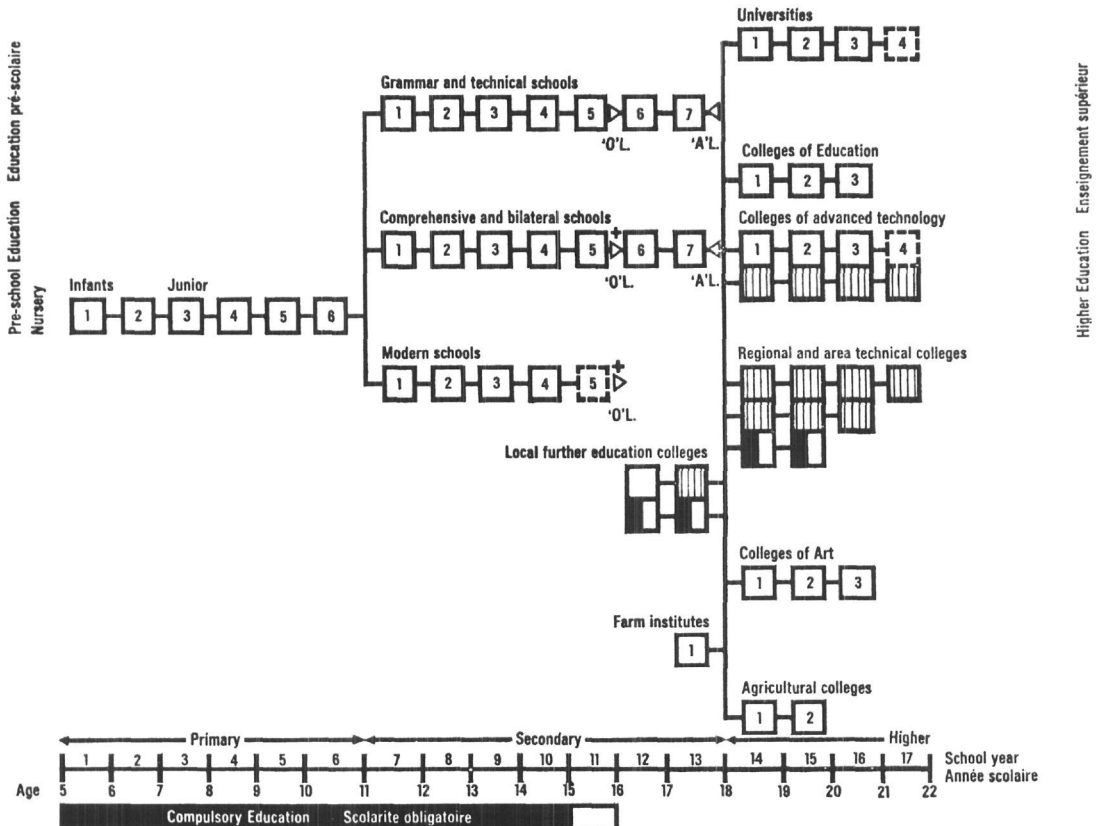
I skoleloven af 1944 fastslås det, at samfundet må sørge for "secondary education for all", altså en eller anden form for videregående skolegang for alle unge. Undervisningspligten blev forlænget, så skolegang er obligatorisk til det fyldte 15. år, og ved siden af den traditionelle "grammar school" blev etableret skoleformerne "technical" og "secondary modern". Da "grammar school" kun optog 15 - 20% af en årgang, måtte det være de to andre skoleformer, der især skulle løse den nye opgave at give "secondary education for all".

Skolestrukturen kom da til at se sådan ud, jævnfør **organisationsskemaet** side 86:

- A Primary schools har 6 årgangsklasser, hvoraf de første to kaldes Infant, 3., 4., 5. og 6. junior. Børnene går i denne skole fra det 5. til det 11. år. Oprindeligt var det almindeligt, at de var "streamed" blandt andet på grundlag af prøver, så de skolemæssigt bedst begavede undervistes i A-klasser; middelgruppen i B-klasser og de svageste i C-klasser (eventuelt ned til E).
- B Secondary schools, hvortil eleverne overflyttes i 11-års alderen:
 1. Grammar school. Optagelsen her sker på grundlag af prøver, herunder også intelligensprøver.
 - 2, Technical school blev etableret med det formål at give teknisk betonet undervisning med en kombination af prak-

England & Wales Angleterre et Pays de Galles

- 'O'L. = General Certificate of Education, Ordinary Level
Diplôme de fin d'études secondaires -niveau ordinaire-
- 'A'L. = General Certificate of Education, Advanced Level
Diplôme de fin d'études secondaires -niveau avancé-
- + Certificate of Secondary Education
Certificat d'études secondaires
- Sandwich course Cours intercalés

tisk fagligt arbejde og teoretiske studier. Oprindelig var op til en trediedel af tiden optaget af værkstedsarbejde.

3. "Secondary Modern School", der skulle give en almen undervisning for de mange elever, der ikke fandt vej til de to første skoleformer.

"Secondary" undervisning foregår i egne skoler, adskilt fra "primary", men da ret få procent søgte "technical", blev denne skoleform ofte drevet som en linie i forbindelse med en af de andre i en såkaldt "bilateral" skole.

Allerede fra starten af arbejdet under den nye skolelov begyndte man dog at eksperimentere med en ny skoleorganisation, som ifølge de hypoteser, man opstillede, skulle være mere i overensstemmelse med barnets og den unges behov, samfundsudviklingen og demokratiets almindelige målsætninger, nemlig "The comprehensive School", dvs. en skole, der omfatter de tre ovenfor nævnte skoletyper i samme bygning på en sådan måde, at den enkelte elev (under vejledning) kan vælge fag og fagkombination mere frit efter interesse og forudsætninger - og ofte på tværs af den oprindelige skoleopdeling.

I London havde man en forsøgsperiode fra 1946 - 1949, hvor 8 store skoler arbejdede efter "The Comprehensive System", og siden er antallet af skoler, der arbejder efter dette princip, steget så stærkt, at man inden for ledende pædagogiske kredse regner med, at dette er fremtidens skolestruktur, selv om meningene om den naturligvis er delte. De mere "traditionelt" indstillede har også her bekymringer i retning af, at det skal gå ud over de bogligt bedst begavede, at skolen i almindelighed ikke skal kunne magte opgaven osv., mens de mere "progressive" mener, at man ad denne vej får store grupper med til videregående uddannelser, og at den enkelte elev vil have bedre mulighed for god personlig udvikling, idet ingen længere skal "kasseres" ved den optagelsesprøve i 11-års alderen, som man i øvrigt gennem undersøgelser har påvist ikke er så sikkert et kriterium for udvælgelse til "grammar school",

som man tidligere i almindelighed troede. Endelig mener man, at denne mere åbne skoleform i højere grad end den delte vil give uddannelsesmæssige opstigningsmuligheder for børn fra hjem uden uddannelsestradition.

Medvirkende til den forholdsvis hurtige udbredelse af "The comprehensive System" har sikkert også været det omfattende byggeprogram, som skolemyndighederne har måttet gennemføre. Dels var hovedparten af Londons skoler blevet ødelagt eller stærkt beskadiget under krigen, og dels skulle der i almindelighed skaffes skolebygninger til de store nye grupper, som nu efter loven skulle have "secondary education".

"Wandsworth School", som vi besøgte, var f.eks. opstået ved en sammenlægning og sammenbygning af en grammar school, en technical, og en stor ny bygning, og hele skolekomplekset blev nu drevet som en comprehensive school.

Undervisningspligten (skolepligten) går nu til 15-års alderen, men skolerne i almindelighed tilbyder frivillig undervisning i yderligere 1 år, og ca. 50% af alle unge tager dette skoleår med. I grammar schools fortsættes til 18-års alderen, og også comprehensive schools fortsætter undervisningen i yderligere 2 skoleår (til det 18. år). Disse år er nødvendige, hvis man vil gå videre til universitetet, men mange unge, som ikke oprindelig sigtede mod en akademisk uddannelse, tager det ene eller begge år med.

De mange uddannelsestilbud, der gives i comprehensive schools, medfører, at man foretrækker store årgangsgrupper, så der virkelig kan etableres hold inden for alle de fag, der tilbydes. Skolerne er derfor tilbøjelige til at blive store, men da dette går imod et andet ønske om ikke at gøre skolerne mere omfattende, end at en hvis personlig kontakt elev, lærer og skoleleder imellem kan opretholdes (højest 8 - 900 elever) er en anden tendens ved at udvikle sig. Man er mange steder igang med at dele secondary schools på tværs, således at 1., 2. og 3. klasse (svarende til vor 5., 6. og 7. klas-

se) danner skoleenheder for sig, junior high schools i egne bygninger og helt adskilt fra senior high schools, der så omfatter 4., 5., 6. og 7. klasse (svarende til vore 8., 9., 10. og 11. skoleår). "Tom Hood Technical School" (nu en "comprehensive school¹"), som vi besøgte, var således - samtidig med at den byggede nye bygninger - i færd med at blive omdannet til en senior high school, som så skal modtage elever fra flere mindre junior high schools. Betingelsen for at kunne komme til Tom Hood var dog, at eleven bandt sig til at fortsætte, til han var mindst 16 år (5. klasse), ellers måtte han blive i sin oprindelige junior high også i 4. klasse.

Denne udbygning af skolesystemet med junior high og senior high svarer stort set til den almindelige amerikanske struktur, og må anskues i sammenhæng med de oprindelige planer vedrørende udvidelse af undervisningspligten med yderligere 1 år i 1970. På grund af den øjeblikkelige vanskelige økonomiske situation er denne undervisningspligtsudvidelse midlertidigt opgivet, og sandsynligvis først i 1973 vil der blive tale om en undervisningspligt til det 16. leveår.

Yderligere skal i denne forbindelse nævnes de lokale "further education colleges" eller "technical colleges", der giver undervisningstilbud til alle over 15 år. Undervisningen kan her gives i forbindelse med en lærlingeuddannelse i industrien; i så tilfælde kommer den unge da en dag om ugen eller i en periode til teoretisk uddannelse på "college", eller undervisningen gives i form af selvstændig undervisning på almindelig dagskole året igennem eller på aftenkursus (aftenskole). Mange af disse colleges drives i forbindelse med City and Guilds of London Institute, der også formidler et system af kvalificerende prøver. Ved et besøg på denne institution fik vi gennem samtale med lederen, Mr. Cyril English, et indtryk af den meget avancerede og varierede undervisningsvirksomhed, der drives på dette niveau.

Organisation af en "comprehensive school".

Som nævnt har den enkelte skole ret stor frihed ved tilret-

telæggelsen af undervisningsplanen. Derfor kan denne variere stærkt fra skole til skole. Det er dog almindeligt, at der foruden mange forskellige fag også tilbydes undervisning på forskellige niveauer inden for samme fag ("Set-Grouping"). Dette gælder inden for de "akademiske" fag, men også inden for de tekniske (praktiske) fag vil man ofte finde en sådan niveaugruppering. Eleverne vælger så ikke alene fag, men også niveau (under vejledning af faglærer og tutor). En elev kan derfor godt modtage undervisning på højeste niveau i enkelte fag og et mere jævnt niveau i andre. Et andet træk, hvorved undervisningen for de 14 - 18 årige adskiller sig fra tilsvarende i danske skoler, er den større koncentration på et mindre antal fag, når det gælder den enkelte elev. I "Tom Hood" skal alle elever i 4. og 5. klasse (14 - 16 år) have matematik, engelsk, gymnastik og religion, og ud over det skal de hver vælge 6 fag ud af den lange række, der tilbydes. I denne forbindelse må det erindres, at man i engelske skoler ikke behøver at lægge særlig megen vægt på fremmedsprogsundervisning, stort set alle videreuddannelser og studier kan gennemføres på eget sprog (modsat situationen i små sprogområder), men der ligger også den filosofi bag, at elevens anlæg og personlighed udvikles bedst, hvis han har lejlighed til i ret stor udstrækning at koncentrere sig om selvvalgte fag. Det giver mulighed for større koncentration, fordybelse, metodeforståelse og dermed udvikling af "studieegnethed".

På vor indvending, specielt mod den obligatoriske faggruppes snæverhed, indrømmede man, at samfundsfag savnedes i denne gruppe.

Der arbejdes energisk med at gøre fagene livsnære og formål sbes t ernte for eleven. Tendensen finder man i "The Newsom Report"s mange forslag til undervisningsområder, og man finder den i de mange "tekniske" (praktiske) fag. Da disse sidste fag indførtes i skolerne, var der tale om direkte erhvervsbetonet undervisning i snæver forstand, og det er stadig sådan, at visse fag giver betydelig rabat i senere erhvervsuddannelse. Nu er man i stigende grad tilbøjelig til at anskue disse fag ud

fra et motivationssynspunkt. Skoleværkstederne søges indrettet sådan, at den enkelte elev kan komme til at arbejde med ting, der interesserer eller kan vække interesse samtidig med, at han derved også orienteres om og kvalificerer sig til fremtidig erhvervsvirksomhed. Arbejdsgrupperne må derfor ikke være større (vi så ofte hold på en halv snes elever) end at lærerne også kan lade eleverne arbejde med individuelle projekter.

Til at hjælpe eleverne med at finde sig tilrette mellem disse mange fagtilbud har man "tutors". På "Tom Hood" f.eks. er det således, at eleverne ved optagelsen på skolen (250 på én årgang) alfabetisk inddeles i grupper på 30, og hver gruppe får så en lærer som tutor. Grupperne mødes med sin tutor to gange daglig nogle minutter om morgenen og tilsvarende om eftermiddagen til drøftelse af almindelige problemer, ligesom det også er gruppens tutor, der varetager kontakten med forældrene. Enkelte steder er man begyndt at eksperimentere med en egentlig studievejleder som i amerikanske high schools.

Hver faggruppe har desuden sin egen leder (head of department), en lærer, som hjælper og vejleder ved valg af fag, men også ved undervisningens tilrettelæggelse og indretning af faglokaler, laboratorier, værksteder osv.

De egentlige fagvalg begynder de fleste steder først i 4. klasse, mens 1., 2. og 3. klasse (svarende til 5., 6. og 7. klasse hos os) stort set arbejder med fælles fagplan, dog kan der også her forekomme en vis niveaugruppering.

I 6. og 7. klasse (16 - 18 år) er fagvalget endnu friere, og på disse klassetrin kan eleven få lejlighed til at forbedre sin uddannelsesmæssige status ved at tage en højere eksamen inden for de samme fag, hvor han allerede har aflagt en lavere prøve, eller supplere med nye fag.

a) Secondary Education's 5., 6. og 7. klasse.

Da pensa i disse klasser, som tidligere nævnt, ikke er

ens fra skole til skole, men i en ikke ringe grad varierer i afhængighed af de lokale skolemyndigheder eller endog inden for den enkelte skole, er nedenstående liste over fagtilbud blot et eksempel fra en af de besøgte skoler. Eksemplet synes **dog** at kvinde betragtes som ret karakteristisk.

Eleverne skulle på den pågældende skole vælge i alt 8 fag, hvoraf de to skulle være engelsk og matematik. De øvrige fag **kunne** vælges blandt følgende:

- Historie
- Geografi
- Fransk
- Tysk
- Kemi
- Fysik
- Biologi
- Fysiologi
- Husgerning (kun piger)
- Syning (kun piger)
- Maskintegning
- Træarbejde (kun drenge)
- Metalarbejde (kun drenge)
- Musik
- Kunst
- Stenografi og maskinskrivning
- Handel og bogholderi

Inden for de fleste fag kunne eleven frit vælge mellem "3 niveauer", der førte frem til hver sin afsluttende eksamen (se tidligere eksamenbeskrivelse). Eleven kunne dog også vælge at afslutte uden prøve.

Man havde på skolen udarbejdet en liste over en række an-

dre fag, der ikke var beregnet som eksamensfag, til suppler-
 ring af ovenstående liste,, når skolepligten udvides (såkald-
 te "Newsom Courses" - jf. den tidligere omtale af The Newsom
 Report. Listen indeholder følgende emner:

Kommunikation
 Litteraturlæsning
 Kunsten at leve
 Penge og maskiner
 Dyr og deres opførsel
 Om at se og høre (film og TV)
 Handels- og kontorpraksis
 Madlavning for drenge
 Værtindekursus for piger
 Vor verden i dag
 Hjemmesløjde
 Folk og biler
 Skønhedspleje
 Syge- og børnepleje

Læreruddannelsen

Læreruddannelsen foregår dels på 3-årige seminarier, dels på særlige tekniske lærerskoler (foreløbig kun 3 i alt). Disse sidste har en 1-årig pædagogisk uddannelse oven på en almindelig faglig eller videregående teknisk uddannelse. De "tekniske" lærere er egentlig beregnet til "technical colleges", men bruges nu også i stor udstrækning i værkstedsundervisningen i Secondary schools. Seminarierne arbejder i en vis tilknytning til det lokale universitets Institute of Education. Lærere, der underviser på grammar school niveau, har 1-års studier i pædagogiske fag ved universitetets Institute of Education oven på deres faglige uddannelse.

Det kan nævnes, at lærerne i Further Education i reglen er teknisk uddannede, og at de normalt er op mod 30 år, før de påbegynder lærergerningen efter at have gennemgået en særlig pædagogisk uddannelse.

